Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

21 оной гарана | № 192 (17315) | 1986 оной августын 20, среда | Сэн 3 мүн.

«Ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулалга хадаа Советскэ Союзай зүгһөө гансашье дурадхал бэшэ, харин бодотоор ябуулагдажа байһан үйлэ хэрэг һэн тула ядерна буу зэбсэгүүдые хуряалгын манай программын холын бодолтой, үнэн сэхэ байһые гэршэлнэ. Мүн бодото байдалһаа үндэһэлһэн, эб найрамдалай, харилсаа холбооной политикада — шэнэ политикада уряалһан хэрэг болоно.»

М. С. ГОРБАЧЕВ.

КПСС-эй ЦК-гай ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРЬ М. С. ГОРБАЧЕВОЙ СОВЕТ ТЕЛЕВИДЕНЕЭР ХЭҺЭН МЭДҮҮЛГЭ

Гурбадахинь. Мүнөө үеын дэлхэй айхабтар орёо, элдэб янза, зүрилдөөтэй байна. Гэхэтэй хамта тэрэ хоорондоо улам бүри бата харилсаа холбоотой, нэгэн бүхэли боложо байна. Хэрбээ гадаадын политикаяа бодото байдалда үндэһэлэн, баримталан бэелүүлхэ гэбэл, XX зуун жэлэй һүүл багай хүн түрэлтэнэй ажабайдалай энэ онсо илгаае хараада абангүй байжа болохогүй. Үгы гэбэл, таарамжатай һайн уласхоорондын харилсаан тогтоогдохогүй, үгы гэбэл, эдэ харисаанууд буруу һүргэгдэхэ, харин эсэсэй эсэстэ түйлай ехэ аюул хёморолдо орохо байна.

Ядерна буу зэбсэгэй ямар уршаг түбэгтэй байһан тухай һанал бодол 1945 оной августын 6-да батадхагдаа һэн. Бусад гүрэнүүдэй болон арадуудай аюулгүй байдалые хараада абангүй, мүнөө өөһэдынгөө аюулгүй байдалые хангажа болохогүй. Хэрбээ тэрэнэй адли тэгшэ бэшэ, үргэн олониитэдэ хабаатай бэшэ байгаа һаань, ёһотойл аюулгүй байдал тухай хэлэжэ болохо юм аал? Ондоогоор бодомжолхо гээшэ хооһон худал байдалда орохо, өөрөө өөрыгөө мэхэлэлгын оршондо ажаһууха гэһэн удхатай.

Мүнөө үеын дэлхэй дээрэ шухала хэрэгтэй болоһон шэнэ ёһоор бодомжолхо гээшэ тэрээн тухай хэн нэгэнэй хубиин юумэн тухай ойлгомжотой, харгалзаха, өөһэдыгөө ямараар абажа ябаха ёһотойб, социалис, капиталис гү, али ондоо ямар бэ даа харгы зам шэлэхэ тухай һургаалнуудые бусадта «үршөөхэ» һэдэлгэнүүдтэй яашье таарахагүй байна.

Арад бүхэн, орон бүхэн хуби заяагаа, өөһэдынгөө нөөсэнүүдые өөһэдөө ашаглаха, бээ даагаад социальна хүгжэлтээ тодорхойлхо, өөһэдынгөө аюулгүй байдалые сахин хамгаалха. уласхоорондын аюулгүй байдалай үргэн ехэ системые эмхидхэлгэдэ хабаадаха эрхэтэй гэжэ Советскэ Союз тоолоно.

Мүнөө үеын дэлхэй дээрэ үргэн ехэ асуудалнуудай орёо хурса шэнжэтэй боложо байһаниинь гайхалтайшье бэшэ. Бүхы гүрэнүүд болон арадууд хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдүүлээгүй һаа, тэдэниие шиидхэжэ шадахагүй байна. Замбуулинай дайдые, океан далайнуудай гүн оёорые шэнжэлэлгэ, экологи ба үбшэн тахал, үгытэй ядуу ба ахир тулюур гээгдэнги байдал — манай үе сагай эдэ бүхы асуудалнууд уласхоорондын анхарал татаха, уласхоорондын харюусалга табиха, уласхоорондын харилсаа тогтоохо ёһотой. Тиигэжэ дэлхэй дээрэхи олохон шэнэ үйлэ хэрэгүүд хоорондоо нягта холбоотой. Эндэ буу зэбсэгүүдые хуряалга айхабтар ехэ үүргэ дүүргэжэ шадаха. Зохёон байгуулхын тула тэрэ горитой ехэ мүнгэн зөөри, хүнүүдэй сэдьхэл бодолой болон техническэ хүсэ сүлөөлхэ байна.

Саашадаа хүн түрэлтэнэй амиды мэндэ байлга тон шухала асуудал болгогдожо табигдаба, шиидхэхы болон харюусалгатай ябуулгануудые бэелүүлхэ үе саг хүрэжэ ерээ гэһэн һанал бодолые дэлхэй дээрэ хаа хаанагүй эгээл элдэб хараа шэглэлтэй, үзэл бодолтой арадуудай, политическэ болон ниитын хүсэнүүдэй ухаан бодолдо улам батаар бэхижүүлхэ гээшэ манай гадаадын политикые зоригжуулна бшуу. Үе саг ухаан бодолоо гүйсэд элсүүлхэ, тон зүб шиидхэбэри абаха эрилтэ табина.

Ядерно-замбуулинай үе сагай техникэдэ хабаатай хоёр уршагта ябадал һүүлэй үедэ болоһон байна: «Чэлленджерэй» экипажай хосоролго, Чернобыльскын атомна станцида болоһон аюул усал. Тэдэ хүнүүдэй һанааень ехээр зобоогоо, өөһэдөө ажабайдалда нэбтэрүүлээд, хүгжэлтэ дэбжэлтын албанда табижа һуража байһан ой ухаанда орошогүй түргэлдэр хүсые һаял хада хэрэглэжэ шададаг бо-

ложо байна гэжэ эдэ бүгэдэ һануулба бшуу. Хэрбээ ядерна буу зэбсэгэй хэрэглэгдээ гээшэ һаань, ямар юумэнэй болохо байһыень эдэ үйлэ хэрэгүүд эли тодоор харуулаа.

Бултадаа, нэн түрүүн гүрэнэй ажал ябуулагшад энээнһээ тодорхой, үндэһэ баримтатай һургаал абаха ёһотой. Гол, тобшолбол, эгээн гол һургаалынь юун бэ гэхэдэ, хүнэй зохёон бүтээһэн буу зэбсэг хэзээдэшье хэрэглэгдэхэ ёһогүй, мүнөө хюдалгын һүреэтэ буу зэбсэгүүдээр булюу бололгоор гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаае байгуулха гээшэ өөһэдыгөө хорложо алаха гэһэн удхатайл.

Тэдэниие гүйсэд дүүрэнээр усадхаха гээшэ бодото амгалан тайбан байдал байгуулгын ори ганса харгы зам болоно. Иимэ замда гараха гээшэ болбосоролгын түүхэтэ шалгалта бариха гэһэн удхатай. Энэнь ниитэ хүн түрэлтэнэй иимэ ехэ уялгын түдаад байһан политическэ бүхы хүтэлбэрилэгшэдтэ хабаатай байна.

Бодото ушар баримтануудые сэхэ рүүнь эрэлхэгээр хаража һураха хэрэгтэй: эгээл бишыхан ядерна зарядай тэһэрэлгэ зүг бүхэн тээшээ таралһан хүсөөрөө гурбан Чернобыльтой адли байна гэжэ мэргэжэлтэд тоолон гаргаба. Үнэхөөрөөшье, энэнь тиимэл ха. Тиимэ байбал, нөөсэлэгдэһэн ядерна буу зэбсэгэй багахан хубиин тэһэрэлгэ айхабтар ехэ аюул, запаруулагдашагүй аюул тохёолдуулха байна. Хэрбээ хэн нэгэн ядерна түрүүшын сохилто хэхые шиидэбэл, харюугай сохилтоһоо бэшэ, харин өөһэдынгөө бөөголовконуудай тэһэрэлгэнүүдэй хойшолонгуудһаа тэрэ өөрыгөө удаан сагай зоболонто үхэлдэ хүргэхэ юм.

Энэ — номнол бэшэ, политическэ дары түргэн бэелүүлэгдэхэ ябуулга бэшэ, айлгаха һүрдөөхэ һэдэлгэ бэшэ, харин бодото байдал болоно. Тэрэниие буруушаалга тон харюусалгагүй ябадал, хараада абаагүй һаа — гэмтэ ябадал мүн.

Эдэ бүхы бодото байдалые дэлгэрэнгыгээр, үнэн зүбөөр шэнжэлгэ хэлгэ дэлхэйн политикада тад ондоогоор хандаха арга олгоно. Һүүлэй үедэ, илангаяа КПСС-эй XXVII съезд дээрэ бидэнэй хэһэн шууд сэхэ тобшолоолнууд тэдэнэртэ үндэһэлнэ бшуу.

Дэлхэй дээрэ боложо байһан гүнзэгы ехэ хубилалтануудые ойлголгодо совет гадаадын политика, тэрэ тоодо буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалнууд үндэһэлнэ.

2000 он болотор бүхы дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэгүүдые усадхаха тухай байгша оной январиин 15-най совет дурадхалнууд үе сагай эрилтэнүүдтэ сүм харюусана гэжэ бидэ тоолонобди.

Арсалдаа, һэжэглэлтэнүүдые үүдхэһэн бүхы асуудалнуудые таарамжатай һайнаар шиидхэхэ харгы замуудые бэдэрэн олохоор бэлэнбди.

Советскэ Союз бүтэмжэтэй һайн олохон дурадхалнуудые ядерна болон замбуулинай буу зэбсэгүүд тушаа советамерикан хөөрэлдөөнүүдэй стол дээрэ табиһан байна.

Варшавска Договорой талаар манай союзнигуудтай хамта бидэ Европодо — Атлантикаһаа Уреал хүрэтэр зэбсэгтэ хүсэнүүдые, юрын буу зэбсэгүүдые хороохо бүлэг хэмжээнүүдые хараалбабди. Хоорондоо зүришэжэ байһан сэрэгэй хүсые тон бага, аюулгүй болгоһоной ашаар лэ энэ талаар бидэ хамтаараа залан сэхээр дабшахые хүсэнэбди.

Манай һанахада, химическэ зэбсэг тушаа оруулагдаһан шэнэ дурадхалнууд жэлэй дүүрэтэр гэхэ гү, али ерэхэ жэлдэ химическэ зэбсэг хорихо, тэрэнэй нөөсэнүүдые усадхаха, мүн тэдэниие үйлэдбэрилгын промышленна баазые усадхаха конвенциие баталха арга олгохо аабза.

Стокгольмын конференци дээрэ социалис оронууд тэрээндэ хабаададаг бусад оронуудтай бүтэмжэтэй һайн харилсаа холбоо тогтоожо, хүсэ хэрэглэхэгүй, сэрэгэй һуралсалнууд болон сэрэгүүдые нишэ тиишэнь ябуулха тухай мэдээсэхэ, сэрэгэй ябуулгын жэл бүриин түсэбүүдээ андалдан абалсаха, адаглагшадые уриха, шалгаха гэхэ мэтын үндэһэн шухала асуудалнуудаар шиидхэбэринүүдые олохын түлөө ехэ юумэ хээ.

Ази — Номгон далайн оршондо аюулгүй байдалые хангалгын, харилсаа холбоо тогтоолгын үргэн ехэ үүсхэлнүүдые гаргахадаа, энэ хэрэгтэ хабаадахыень бүгэдые уряалнабди.

Ядерна элшэ хүсые аюулгүйгөөр хүгжөөхэ уласхоорондын гурим тогтоолго тушаа хэлэхэ болоо һаа, дуратай бүхы гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохо үүсхэл гаргаа һэмди.

«Одото дайнуудай» программада зүрюугээр «одото амгалан байдал» зохёолгын, бүхэдэлхэйн замбуулинай эмхиие байгуулгын программые Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида табибабди.

Гадаадын политикада манай шэнэ хандасые эгээл гүйсэд дүүрэнээр элирхэйлэн харуулдаг уласхоорондын аюулгүй байдалай үргэн ехэ гуримай үндэһэ һуури партиин XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоһон байгаа. Һаяхан бүлэг социалис оронууд иимэ гуримые байгуулха тухай асуудалые ООН-ой Генеральна Ассамблейн ээлжээтэ сесси дээрэ зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха шиидхэбэри абаа.

Гэхэтэй хамта манай дурадхалнуудай ямаршье шухала удха шанартай байгаа һаань, тэдэниие үргэнөөр баримталбал, гансаарандаа бүхы юумэ бэелүүлжэ шадахагүй байһанаа ойлгонсбди гэжэ тэмдэглэхые хүсэнэб. Уласхоорондын аюулгүй байдалые хангалгын асуудал — ниитын асуудал, эгээл тиимэһээ ниитын анхарал оролдолго, ниитын харюусалга болоно.

Бусад правительствануудай, ниитын ба политическэ хүдэлөөнүүдэй хараа бодолые, үүсхэлнүүдые шэнжэлжэ, хараадаа абажа, бидэ өөһэдынгөө дурадхалнуудые оруулдаг байнабди. Эдэ дурадхалнуудые бэелүүлгын шата бүхэндэ бултанда адли тэгшэ аюулгүй байдалай хангагдахыень наринаар адаглан хинанабди. Тиигэбэшье эдэ бүгэдэ эсэсэй шиидхэбэринүүд болоно, саашадаа тэдэ зүбшэгдэн хэлсэгдэхэ ёһогүй гэжэ огто тооолоногүйбди. Хөөрэлдөөнүүд болон холбоонуудаар, үгэ буляалдаанууд болон һанал бодолоо андалгалгаар хёмороо зүришэлдөөе усадхан зайсуулжа болоно. Имагтал иигэжэ хүйтэрэлгын мүльһые хайлуулан, бодото үрэ дүнгүүдые түйлажа болоно.

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хиналтын асуудалда манай хандалга энээгээр лэ тодорхойлогдоно. Жэшээнь, али бүхы ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулха тухай дурадхал оруулхадаа, уласхоорондын хиналта тогтоолгые буруушаанагүйбди гэжэ мэдүүлээ һэмди. Семипалатинск шадар американ хиналтын аппарадуудые тодхон табиха зүбшөөл энээниие тодо хурсаар элирхэйлэн гэршэлнэ. Хиналтын асуудал хэлсээ баталалгада бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулха ёһогүй гэжэ һанахаар һэн. Гэбэшье хиналтын асуудалнуудые баримталан, буу зэбсэгүүдые хуряаха дурагүй байһанаа — бодото байдалые далдалан нюухые һэдэжэ, энэ талаар бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулһаар.

Ядерна тэһэлэлгэнүүдые тусхай саг соо болюулха тухай манай шиидхэбэриие һайн һайхан һанаатай бүхы хүнүүд һайшааһан байгаа. Дэлхэйн бүхы заха булангуудһаа һайшаалга дэмжэлгын үгэнүүдые соносоо һэмди. Политигууд болон парламентаринар, ниитын ажал ябуулагшад болон олон тоото эмхинүүд ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха этигэл найдал түрүүлһэн мүнөө үеын асуудалнуудта зүбөөр хандалгын жэшээ болоно гэжэ тоолоно. Дэлхэй дээрэхи гүрэнүүдэй эгээл олоной хабаадалгатай суглаан — ООН-ой Генеральна Ассамблей ядерна тэһэлэлгэнүүдые тусхай саг соо болюулха тухай шиидхэбэриие һайшааһан байгаа.

Атомай аюулые хэнһээшье үлүүгээр ойлгодог физигүүд болон врачнууд — гайхамшагта эрдэмтэд бидэниие дэмжэһэн байна. Манай моратори элдэб оронуудай эрдэм ухаанай түлөөлэгшэдые эдэбхитэй ябуулгануудта зоригжуулаа гэжэ һаяшаг Москвада эрдэмтэдтэй уулзахадаа, ойлгоо һэм.

Теэд эли тодо ба найдуулмаар шэнэ бодолой үзэгдэжэ байхада, нэн түрүүн Холбоото Штадуудта баруунай зонхилхы бүлэгөөрхидэй политическэ бодол уласхоорондын ажабайдалда болоһон гүнзэгы хубилалтануудһаа аюултайгаар гээгдэнэ, харин эрдэм ухаанай болон техникын дэбжэлтэ социальна, сэдьхэл бодолой байдалые булижа гарана.

Сэрэгэй-промышленна хүсэ ехэтэй комплексые түлөөлдэг США-гай баруунай дай жүрөөдэһэн бүлэглэлнүүд буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгээр ехээр дашууранхай. Буу зэбсэгүүдые бүтээжэ абадаг ашаг олзоёо алдахагүй, США-да сэрэгэй талаар булюу байдал хангаха; Советскэ Союзые экономическа талаар ахирдуулхые, политическэ талаар һуларуулхые оролдохо; эсэсэй эсэстэ дэлхэй дээрэ түрүү байдал хангаха, урданайнгаа зонхилхы хараа бодолые бэелүүлхэ, хүгжэжэ байгаа оронууд тушаа саашадаашье тонолго дээрмэдэлгын политика бэелүүлхэ гэһэн гурбан зорилго табигдана гээшэ ха.

Эндэһээл тэдэнэрэй политикада аюултай эндүүрэлгэнүүд урдынхяараал хэгдэнэ. Советскэ Союзые, бусад социалис оронуудые, сүлөөлэгдэһэн гүрэнүүдые тэдэнэр хүсэд сэгнэнэгүй, харин өөһэдынгөө технологическа арга боломжонуудта, политическэ али бүхы юумэ ябуулха аргатай байһандаа найдана.

Хөөрэлдөөнүүдтэ бидэнэрэй хабаададаг ушар болбол, США-гай сэрэгэй хүсэ шадалай үргаһанай, СОИ-гой программые зохёон хараалһанай үрэ дүн мүн гэжэ американ зарим политигууд тоолоно. Иимэрхүү худал баримтануудта үндэһэлэн политикаяа зохёоходоо, американ засаг захиргаан үнэн сэхэ хэлсээнүүдэй, уласхоорондын байдалые һайжаруулгын замда яашье гаража шаданагүй. Тиигэбэшье бодото байдалые тооходо зэргэтэй болонобди, бэшээр аргагүй.

Манай дурадхалнууд тухай хэлэхэ болоо һаа, тэдэнэр мүнөөнэй дэлхэйн бодото байдалһаа үндэһэтэй, һула, шадалгүй байһаарнай бэшэ, харин хүн түрэлтэнэй хуби заяанай түлөө ехэ харюусалгаяа мэдэрдэг байһаарнай баадхагдана гэжэ үшөө дахин дабтаха байнаб.

Мүнөөдэрэй хэрэг байдал иимэ.

Нэгэ талаһаа, манай моратори хүсэндөө байһан зандаа, манай буулта хэһэн, ехэ хэмжээнэй дурадхалнууд сонос-хогдонхой, элдэб хуралдаануудай хэлсээнүүдэй стол дээрэ табигданхай. Эб найрамдалта хүсэнүүдэй эдэбхи оролдолго нилээд дээшэлээ, түгшүүрилтэй байдалаар һанаагаа зобоһон политическэ, тэрэ тоодо тусхай бүлэгөөрхидэй зүгһөө уласхоорондын аюулгүй байдалай асуудалнуудта анхарал ехээр табигдана.

Нүгөө талаһаа, ядерна туршалгануудые болюулхые арсана, эб найрамдалта үүсхэлнүүдые үсэд нэтэрүүгээр буруушаана, олониитын эрилтэнүүдые, нэрэ хүндэтэй олохон партинууд болон эмхи зургаануудай һанамжые зорюута хэрэгсээнэгүй, угайдхадаа, союзнигууд болон өөһэдынгөө арад зоной һанаата боложо байһые тооногүй бшуу.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хорихо шиидхэбэриин болзорой дүүрэжэ байхада, бидэ, совет хүтэлбэрилэгшэд, иимэ байдалда ороод байнабди.

Һалтайб, эгээл зүб, мүнөөдэрэй байдалда эгээл тааруу ямар шиидхэбэри байхаб? Ямар шиидхэбэри абабал, дайнай хёмороо зүришэлдөөнэй аюулые бага болголгодо туһа нэмэри болохоб?

Манай хүнүүд КПСС-эй, Совет гүрэнэй гадаадын политикыэ шууд дэмжэнэ, партиин XXVII съездын политическэ гадаадын хараа шугамые үсэд нэтэрүүгээр үргэлжэлүүлхэ эрилтэ табина. Гэхэтэй хамта Невадада хойно хойноһоо ядерна тэһэрэлгэнүүдэй нэержэ байхада, моратори сахиһанай хэрэгтэй гээшэ гү, гэжэ совет хүнүүд бэшэгүүд соогоо үндэһэ баримтатайгаар һанаа зобонгёор бэшэнэ, хэлэнэ. Дан ехэ аюултай бэшэ гү, ороной аюулгүй байдалда харшаар үе саг хэрэглэгдэхэ бэшэ аабза?

Үнэхөөрөөшье, 40 жэлэй туршада тэһэрэлгэнүүдэй тоогоор чемпион байһан Холбоото Штадууд совет мораториин соносхогдоһон жэлдэ үшөө 18 ядерна тухеэрэлгэ тэһэлһэн байна. 18 гээд үшөө дахин дабтанаб, тэдэнэрэй гурбан тэһэрэлгэ тухай соносхогдоогүй байгаа. Тиихэдээ ядерна тэһэрэлгэнүүдые хорихо болзорые һунааха тухай манай ээлжээтэ мэдүүлгэ гү, али совет ямар нэгэн шэнэ үүсхэлые һамбаашалан, зорюута үнгэргэдэг байгаа. Үшөө эдэ бүгэдые харахыемнай Невадада урихан байгаа. США-гай мүнөөнэй засаг захиргаан дайнай үргэн ехэ программа бэелүүлнэ гээд нэмэхэ хэрэгтэй.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ядерна туршалгануудые һэргээхын тулада Советскэ Союзда үндэһэ баримтануудаа яһала бии. Теэд гансал Советскэ Союзай бэшэ, харин Холбоото Штадуудай ядерна туршалгануудаа болюулаа гээшэ һаань, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үрдилдэн бүтээлгые зогсоохо талаар бодото алхам хэгдэхэ, тэдэниие усадхалга түргэдхэгдэхэ байгаа гэжэ бидэ этигэнэбди. Туршалгануудай хэгдээгүй һаа, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүд нарижуулан һайжаруулагдахагүй гэжэ эндэ ойлгосотой. Тэдээнгүйгөөршье хоёр таладамнай буу зэбсэгүүд үлүүсэ ехээр нөөсэлэгдэнхэй ха юм.

Дэлхэйн хамтаралай нэрэ хүндэтэй зарим гүрэнүүдэй США-да болон Советскэ Союзда хандаһан хандалганууд энээн тухай һаһал гэршэлнэ. Дүрбэн түбиин оронуудай — Аргентинын, Грециин, Индиин, Мексикын, Танзаниин, Швециин хүтэлбэрилэгшэдэй саг үргэлжэ хүдэлдэг хуралдаан — «Делиин зургаан» тэдэнэй дунда оролсоно. Истап городто болоһон уулзалга дээрэ тэдэнэр «Мексикын деклараци» баталан абаһан байгаа. Ядерна бүхы тэһэрэлгэнүүдые болюулхые уряалһан шэнэ уряа тэрээн соонь бии. Бүлэгэлнүүдтэ хабаададагүй гүрэнүүдэй хүдэлөөндэ хабаададаг олонхи гүрэнүүд иимэ эрилтэ табина.

Политическэ болон ниитын ажал ябуулагшадһаа, юрын хүнүүдһээ ба олон оронуудай, тэрэ тоодо США-һаа болон НАТО-гай бусад гүрэнүүдэй эмхинүүдһээ хандалга-бэшэгүүд бидэнэй нэрэ дээрэ ерэнхэй. Тэдэнэр ядерна зэбсэг туршалгые дахинаа һэргээн үргэлжэлүүлхэгүй, ядерна тэһэрэлгэнүүдые үсэд нэтэрүүгээр үргэлжэлүүлэгшэдтэ ушар ёһо ойлгохо арга олгохо гэһэн гүйлтанууудтайгаар мүн лэ хандана.

Тиимэ, бидэ мэдэдэгбди, США-да буу зэбсэг хуряаха дурагүй хүсэнүүд тон эдэбхитэй болонхой, энээн тушаа би хэлэһэн байхаб. Гадна эдэ хүсэнүүд бидэниие буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгын шэнэ эрьесэдэ татажа оруулхые, саашадаа хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэгүйбди гэжэ үүдыень хаажархыемнай тухирна бшуу.

Американ талаһаа үгтэдэг сэгнэлтэнь, үйлэ хэрэгүүдынь бодото байдалһаа үндэһэлэгдэхэ, уласхоорондын байдалые һайжаруулхын тула хамтадаа зүб шэглэл олохо гэжэ ойлгодохо, ямаршье үндэһэ удхагүйгөөр буу зэбсэгүүдые үрдилдэн гаргалга болюулагдаха, ядерна зэбсэгүүд үгы болгогдохо бээз гэжэ бидэ найданабди.

Тиихэдэ хэнтэй харилсажа байһанаа бидэ ойлгонобди. Тиимэһээ ороноо аюулгүй байлгаха гээшэ бидэнэй нангин хэрэг мүн. Энэ бултанда ойлгосотой байха ёһотой. Энэ гол ёһоной асуудал болоно.

США-гай элдэб эсэргүүсэлгэдэ, тэрэ тоодо мэдээжэ болоһон СОИ-дошье харюу үгэхэдөө, бидэ энээндэ үндэһэлдэг гээшэбди. Юрэдөөл, бидэниие айлгаха гэжэ гү, али дэмы гаргашада түлхихэ гэжэ бү оролдог. Хэрэгтэй болоо һаань, бидэ дары түргэн харюу үгэхэ аргаяа олохобди. теэд тэрэмнай США-гай хүлеэжэ байһан харюу бэшэ байха. Харин энэ харюу «одото дайнуудай» программын үнэ сэнгыень олоной нюдэн дээрэ доошолуулха байха.

Би энээн тухай нэгэл зорилготойгоор хэлэнэб: американ захиргаанайхид сэрэгэй шэнэ программануудые болон буу зэбсэг үрдилдэн гаргахадаа, США-гай аюулгүйн байдалда аша туһатай гү гэжэ үшөө, үшөө дахин бодомжолог лэ. Харин СОИ-гой эгээл ехэ гай тодхор гэхэдэ, тэрэ хөөрэлдөөнүүдэй үндэһэ һуурииие һандаана, этигэхэгүй ябадал үргэдхэнэ. Энэ хадаа шиидхэгдээгүй асуудал мүн. Тэрэ сэрэгэйхиһээ дутуу бэшэ политическэ асуудал гээшэ. Тиимэһээл бидэ хүсэд зэбсэгжэһэн бүмбэрсэг дэлхэйһээ зэбсэггүй дэлхэй тээшэ дабшаха гэжэ дахин уряалнабди.

Тиихэдээл, нүхэд, бүхы юумые алишье талаһаань нарин нягтаар зүб, буруугынь бодожо үзөөд, дэлхэйн хуби заяанай түлөө харюусалгатай байһанаа хүтэлбэри болгон, КПСС-эй ЦК-гай Политбюро болон Советскэ Союзай правительство **ядерна тэһэлэлгэнүүдые 1987 оной январиин 1 болотор хэхэгүй гэһэн нэгэ талын мораториие һунааха шиидхэбэри абаба.**

Иимэ алхам хэжэ байхадаа, совет ядерна полигонууд дээрэ удаан болзорой туршада аниргүй байдалые дэлхэйн бүхы оронуудай хүн зон, политическэ бүлэгүүд, уласхоорондын үргэн ниитэ зүбөөр сэгнэхэ бээз гэжэ бидэ найданабди.

Совет арадай үмэнэһөө би американхидай ухаан бодолдо ба нэрэ түрэдэ ханданаб — буу зэбсэг үрдилдэн гаргахые болюулха замда түүхэтэ удха шанартай арга боломжые үшөө дахин бү алдаял.

Тохёолдоод байһан ушарые үнэн зүбөөр үшөө дахин сэгнэхэень, элдэб хэрэгтэй юумыень орхихо, Советскэ Союз тушаа ба тэрэнэй гадаадын политика тухай эндүүрилээ дабан гарахыень США-гай Президент Рональд Рейгандэ би ханданаб.

Ядерна туршалгануудые болюулха тухай хэлсээе ойрын сагта түйлажа, энэ жэлдэ совет-американ дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгын үедэ тэрэниие баталжа болохо гэжэ Советскэ Союз этигэнэ. Энэ ушар, ямаршье һэжэг түрэлтэгүй, **уулзалгын одоол бодото дүнгынь**, буу зэбсэг үрдилдэн гаргалгые болюулха замда горитойхон алхамынь боложо үгэхэ байгаа. Мүн энэ ушар ядерна зэбсэг тухай, тэрэниие үгы болгохо талаар хөөрэлдөөнүүдые саашадаа аша үрэтэйгөөр үнгэргэхын таатай оршолынь, дэлхэй дээрэхи байдалые һайжаруулгын үндэһэн шанартай хэрэгтынь болохо һэн.

Ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулалга хадаа Советскэ Союзай зүгһөө гансашье дурадхал бэшэ, харин бодотоор ябуулагдажа байһан үйлэ хэрэг һэн тула ядерна буу зэбсэгүүдые хуряалгын манай программын холын бодолтой, үнэн сэхэ байһые гэршэлнэ. Мүн бодото байдалһаа үндэһэлһэн, эб найрамдалай, харилсаа холбооной политикада — шэнэ политикада уряалһан хэрэг болоно.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин эб найрамдалай жэл гэжэ соносхогдоһон 1986 оной хахадһаа үлүүниинь үнгэрбэ. Ядерна тэһэрэлгэнүүдые тусхай үе соо болюулалгые саашань үргэлжэлүүлхэдээ энэ жэлэй түүхэдэ ёнотойл өөрынгөө нэрэ түрые үлөөхын түлөө тэмсэжэ байһан олоной хүсэл эрмэлзэлдэ Советскэ Союз горитойхон хубитаяа оруулна.

Советскэ Союзай политическэ шэнэ үүсхэлэй ушар удха иимэл даа.

Манай орон иимэ хандалгые бүхы оронуудай правительстваанудта ба арадуудта, нэн түрүүн Американ Холбоото Штадуудай правительствада болон американ арадта эльгээнэ.

Һайн даа. Баяртай.

Нүхэр М. С. Горбачев амархаяа ошобо

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачев амархаяа ошохоёо Москваһаа (ТАСС).

Совет орон дотор

«МАГИСТРАЛИИН ГАЛНУУД» ЯЛАРНА

ТЫНДЭ (Амарай область). «Магистралиин галнууд» гэһэн искусствын бүхэсоюзна заншаһата фестивалиин программые БАМ-ай түмэр зам шадарай станцинууд болон Түбэй участогай һуурин тосхонуудта хараба. Концертнэ бригаданууд барилгашад болон харгы ашаглагшадта хүрэжэ, барилгын талмайханууд дээрэ, худэлмэришэдэй хамтын байрануудта, улаан булангууд болон соёлой байшангуудта бэлиг шадабаряа харуулаа.

Мэдээжэ гүйсэдхэгшэд болон уран һайханай коллективүүдэй зохёохы ажал ябуулгатай мүнөө жэлэй фестиваль бамайхидые танилсуулжа үргэлжэлүүлбэ. СССР-эй арадай артист Ю. Богатиков, Казахай ССР-эй габьяата артистка Р. Рымбаева, эстон дуушан Т. Мяги, СССР-эй Гостелерадиогой симфоническа оркестр, совет олон үндэһэ яһатанай искусствын бусад түлөөлэгшэд тэдэнэй дунда байлсаа.

Барилгашанай үдэр — августын 10-да, Тындын «БАМ» гэһэн стадион дээрэ театрализованно ехэ зүжэгөөр искусствын һайндэр түгэсэбэ.

* * *

МУРМАНСК. Мурманскын далайн пароходствын «Иван Богун» гэжэ теплоходой долгилон шуурганжа байһан океан соогуур тамаржа ябатар экипажай гэшүүдэй нэгэн ехээр үбдэшэбэ.

Атлантикын тэрэ районда энэ үедэнь ябажа байһан «Максим Горький» гэжэ пассажирска теплоход туһа хүргэбэ. Тэрэнэй медигууд нүгөө теплоходой борт дээрэ гараа.

«Морягай еми наһан аюулһаа абарагдаа» гэжэ «Иван Богун» теплоходой капитанай нэгэдэхи туһалагша Мурманск мэдээсэбэ.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

СЪЕЗДЫН ХАРАА ШЭГЛЭЭР

БУЛТАНАЙ ОРОЛДОЛГООР

Ажал хүдэлмэридөө эрид хубилалта хэжэ, хурдан түргэнөөр урагшаа дабшажа, оронойнгоо экономикые хүгжөөхэ хэрэгтэ хүн бүхэн хубитаяа ехээр оруулха ёһотой гэһэн эрилтэ мүнөө табигдана. Хүн бүхэнэй бэлиг шадабариһаа, эдэбхи үүсхэлһээ, оролдолгоһоо, эрмэлзэлһээ ехэ юумэн дулдыдаха байна бшуу. Хэнэйшье мэдэһээр, хоридохи зуун жэлэй асари ехэ Байгал-Амарай түмэр харгын барилга арба гаран жэлэй туршада хэгдэнэ. Эрхим түрүү ажалаараа бүхы орон соогоо суурхаһан баатар дорюун хүдэлмэришэ хүнүүд эндэһээ олоор урган гараа, гаранашье. Социалис Ажалай Геройнууд В. И. Аксёновой, А. В. Бондаренко нэрэнүүдые дурдахадаа, бидэ эдэнэй хажууда ажаллажа байһан юрын хүдэлмэришэдые мартадаггүй гээшэбди. Хододоо үнэн сэхээр, шууд нэтэрүүгээр, урагшаа эрмэлзэһэн һанал бодолтойгоор ажаллаха зэргэтэйбди. Мүнөө бидэнэй урда имэ эрилтэ түрэл партимнай табина ха юм.

Буряадай участогай хүдэлмэришэд, тэрэ тоодо манай «Нижнеангарсктрансстрой» трестын үйлэдбэриин-техническэ комплектациин управлениин хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, алба хаагшад хурдадхалгын табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө ажал хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандажа, хаба шадалаа сүм хамтын хэрэгтэ зорюулан, эгээл һайн үрэ дүн туйлахын түлөө тэмсэнэ. Зохёон байгуулгын, залан сэхэ байлгын, шанга эрилтын оршон байдал тогтоохо гэжэ управлениимнай коммунистнууд эрмэлзэнэ. Хэрбээ бидэ шэнэ гуримаар хүдэлжэ һураагүй һаа, али бүхы хэрэгүүдтэмнай ушарлаг дутагдал, хуушарһан юумэ үндэһөөрнь усадхажа шадаагүй һаа, урагшаа алхамшье хэжэ шадахагүйбди гэжэ һайн ойлгонобди.

Тиимэһээл бидэ коммунистнуудһаа эхилээбди. Управлениимнай партийна эхин организаци үйлэдбэридэ дайралдадаг дутагдалнуудые усадхаха талаар эрилтэеэ һуладхаһан байгаа. Энээнһээ боложо барилгын эмхинүүд, участогууд материалаар, оньһон техникээр, зэр зэмсэгээр хүсэд һайнаар хангагдадаггүй байба. Партийна организациин секретарь даажа абаһан хэрэгтээ, уялгадаа шүүмжэлэл багатайгаар хандаһан дээрэһээ энэ харюусалгатай тушаалһаа һаяшаг сүлөөлэгдэбэ. Управлениимнай коммунистнууд зүб тобшолол хэжэ, шанга эрилтэ табиха ёһоороо табина.

Управлениин коллективэй ажал хэрэгтэ хубилалтанууд боложол байна. Минишье хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд даажа абаһан хүдэлмэридөө урданайхиһаа тад ондоогоор хандана. Хүдэлмэришэн бүхэн бэе бэедээ эрилтэеэ шангадхаба. Бидэ хамтын хүсөөр үйлэдбэриин, технологическа, түсэблэлгын журам шангадхажа эхилээбди. Һаяшаг бригадын совет эмхидхээбди. Энэ соведэй гэшүүд түсэбтэ даабаринуудые, социалис уялгаяа дүүргэхэ талаар ехэ ажал ябуулна. Мүн бригадын гэшүүдэй сүлөө сагаа яажа үнгэргэдэг, нийтын хэрэгтэ али зэргээр хабаададаг, байра байдалаар хэр хангагдаһан байһанаарнь һонирходог, шадаха зэргээрээ туһалдаг байха юм.

Би управлениин партийна организациин бюрогой гэшүүнби. Хаанашье эдэбхи үүсхэл гаргаха, даажа абаһан ажал хүдэлмэридөө эрилтэ ехэтэйгээр хандаха ёһотойб. Минии хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд түмэр харгыгаар асарагдаһан материал, оньһон техникэ, тоног төхеэрэмжэнүүдые вагонуудһаа буулгажа, складуудта оруулжа ябталдаг, автомашинануудта тэжэ, БАМ-ай холо, ойрын участогуудта эльгээдэг юм. Манай бригадын хүдэлмэришэдэй оролдосо, шадабариһаа ехэ юумэн дулдыдаха байна. Бригадымнай гэшүүд энэ бүхы харюусалгаяа мэдэржэ, шадаал һаа һайнаар хүдэлжэ, БАМ-ай барилгашадые материалаар, оньһон түхеэрэлгэнүүдээр, техникээр, зэр зэмсэгээр таһалгаряагүйгөөр хангахые эрмэлзэнэ.

Манай бригадын коллектив гурбан халаанай туршада ажалладаг юм. Хүдэлмэриин минута бүхэниие аша үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, үндэр бүтээсэ туйлахын тула хүдэлмэришэд яһалал оролдоно. Бидэ сүүдхэ бүриингөө даабарине 125—130 процент дүүргэжэ, вагонуудай, автомашинануудай мини байха сагые 10—13 процентээр хороогообди. Ажалай бүтээсые 7 процентээр дээшэлүүлһэн байнабди.

Теэд хамаг юумэнэй бидэнэй һанаагаар болодоггүйнь муу байдаг. Хараад үзэгты. Манай үйлэдбэриин-техническэ комплектациин управлениин коллектив жэлдээ 18 миллион түхэригэй материал ороной завод, фабрика, комбинадуудһаа абажа, барилгын организацинуудта хубаажа үгэнэ. Цемент, шифер, хадааһан, битум болон бусад материал, оньһон техникэ хадагалха складууд дуталдана. Арбаад жэлэй урда баригдаһан складууд хуушаржа байнхай. УПТК-гай түбэй бааза ойролцоо 3800 дүрбэлжэн метр складтай. Энэ бага гээшэ. Барилгын материал, оньһон техникэ газаа майхан татажа хадагалха ушар гарадаг. Зарим материалнууд хүхэ сэнхир огторгой доро байлгагдана. Хура борооһоо, саһанһаа боложо, материалай шанар муудана, шэнэ техникэ жэбэржэ, хэрэглэмжэһээ гарана.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын хүтэлбэрилэгшэд оньһожоруулагдамал складуудые барюулхабди гэжэ олон удаа үгэсэ үгэһэн байна. Теэд энэнь минии лэ сааһан дээрэ үлэдэг муутай. Барилгын эмхинүүдые материально-техническэ талаһаа һайнаар хангаха асуудалые трестын таһагууд мүнөө болотор зүб тээшэнь шиидхэжэ шадаагүй байһаар. Юуб гэхэдэ, барилга-хабсаралгын поезднуудай нэрэ дээрэ ерэһэн техникэ, материал манай УПТК-гай хашаа болон складууд соо бүхэли һараар, заримдаа жэлээр хэбтэжэ, манай бригадын хүдэлмэридэ һаалта хэнэ. Тиихэдэ барилгын эмхинүүд захил хэхэдээ хододоо хожомдоно. Кварталай эхилхэһээ холо урид захил манай управлениидэ ороод байха ёһотой юм. Барилгын эмхинүүдэй тоогүй олон «түлөөлэгшэд» бүхэли үдэртөө УПТК-гай конторо, хашаа соогуур түлхисэлдэжэ, бидэнэй хүдэлмэридэ ехэ бэрхэшээлнүүдые үзүүлнэ. Бидэ саашадаа энэ зэргээр хүдэлжэ байбал, БАМ-ай барилга удаарууджа болохобди.

Эдэ бүхы дутагдалнуудые ойрын лэ сагта үндэһөөрнь усадхаха гээшэ манай гол шухала зорилгонуудай нэгэн болоно. Энэ талаар юун хэгдэхэ ёһотойб? Эгээл түрүүн «Нижнеангарсктрансстрой» трестын, УПТК-гай, барилга-хабсаралгын поезднуудай коллективүүд хоорондоо холбоо барисаагаа бэхижүүлхэ, ходо ябалсажа, ямар материалай, техникын УПТК-да ороһониие саг дары шалгажа байха зэргэтэй. Трестын таһагууд хүдэлмэриеэ эдэбхижүүлхэ ёһотой болоно. Квартал бүхэндэ түсэб зохёожо, энэ түсэбэй ёһоор барилгын эмхинүүдтэ материал болон техникэ үгэлгын тусхай графигай һайнаар сахигдадаг болоо һаань, минии хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд бүхы организацинуудта хэрэгтэй материал энээнэй ёһоор автомашинануудта тээжэ ябуулха даабариае заабол дүүргэхэ шадалтай. Энэ шухала асуудалые хамтын хүсөөр шиидхэхэ арга боломжо бии. Бидэ сагай эрилтэһээ гээгдэхэ эрхэгүйбди.

А. КОЛМАКОВ,
«Нижнеангарсктрансстрой» трестын УПТК-гай бригадир.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ...

У К А З

МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХАНГАЛ... ЭЙ ГҮРЭНЭЙ КОМИТЕДЭЙ ПРЕДПРИ... ХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШ... НИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БОЛ... ДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДА...

РСФСР-эй арадай ажахые материал... хангаха, арбан нэгэдэхи табан жэлэй т... болон социалис уялгануудые бэелүүлэ... дые элсүүлхэ талаар амжалтатайгаар ... шагнаха:

Буряадай АССР-һ...

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ...

Семенов Николай Михайловичые — ... скэ хангалгын талаар Буряадай АСС... дэй баазын автомобилиин жолоошо...

СССР-эй Верховно Со...
Түрүү...
СССР-эй Верховно Со...
Секретарь Т...

Москва, Кремль.
1986 оной августын 8.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ...

У К А З

СТУДЕНТНЭРЭЙ БАРИЛГЫН ОТРЯДУУД... БОЛОН ШАЛГАРҺАН ГЭШҮҮДЫЕ СС... ДАЛЬНУУДААР ШАГН...

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй турш... рилгын отрядуудай бүридэлдэ туйлаһа... үрэ дүнгүүдые харуулһанайнь, һуралса... тын хүдэлмэридэ амжалта туйлаһанайнь...

Буряадай АССР-һ...

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРД...

Лысов Геннадий Панферовичые — Бур... денческэ отрядай командир.

Тыхеев Владимир Алексеевичые — З... логическа институдай доцент.

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ»...

Гасилов Виктор Тимофеевичые — З... логическа институдай студент.

Голубев Андрей Сергеевичые — Улаа... скэ техникумэй һурагша.

Гомбоева Ирина Дондоковнае — Бур... жи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай... дентка.

Елдыров Сергей Александровичые... ажахын институдай студент.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨ...

Андреев Игорь Владимировичые — З... нологическа институдай студент.

Андреев Юрий Владимировичые — У... май транспортын техникумэй һурагша.

Батомункуев Юрий Бадмаевичые — ... хын институдай студент.

Эрдынеев Борис Санжиевичые — Бур... жи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай...

СССР-эй Верховно Со...
Түрүү...
СССР-эй Верховно Со...
Секретарь Т.

Москва, Кремль.
1986 оной июлиин 31.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ

У К А З

ТҮСЭБЛЭЛГЫН ОРГАНУУДАЙ ХҮДЭ... СССР-эй ОРДЕН БОЛОН МЕДАЛЬНУ... ТУХАЙ

Ороной экономическа болон социа... сэблэхэ хэрэгтэ туйлаһан амжалтануудай... табан жэлэй түсэбүүдые бэелүүлхэ талаа... элсүүлһэнэй түлөө шагнаха:

Буряадай АССР-һ...

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» О...

Бортсжинова Клавдия Кузьминичнае — ... Госпланай ахалагша экономист.

СССР-эй Верховно Сове...
Түрүү...
СССР-эй Верховно Сове...
Секретарь Т.

Москва, Кремль.
1986 оной августын 8.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ

У К А ...

ГҮРЭНЭЙ СТАТИСТИКЫН ОРГАНУУДАЙ ... ШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУ... ТУХАЙ

Статистикын, арбан нэгэдэхи табан ж... ринуудые бэелүүлхэ хангаха талаар ... дайнь түлөө шагнаха:

Буряадай АССР-һээ

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ»...

Сенникова Александра Феофановнае — ... Статистическа управлениин толон ... оператор.

СССР-эй Верховно Сове...
Түрүү...
СССР-эй Верховно Сове...
Секретарь Т.

Москва, Кремль.
1986 оной августын 8.

Коммунист тухай хөөрөөн

ҺАРЬДАГАЙ МАЛШАН

ЗАХААМИН НЮТАГАЙ баруун хойто хойморoop Оронгодойн гол нэмжыдэг. Хамар-Дабаанай үбэр хормойһоо эхитэй энэ голой эрьедэ, Бэлшэр гэжэ газарта, залуу мал эхэһээнь һалгаангүй түлжүүлдэг гүүртэ оршодог. Эндэхи малшадай байрын гэрнүүд, малай дал, хашаа хорёонууд шэнэбтэр, сэбэр, һайнаар заһабарилагдаһанхай, электрижүүлэгдэнхэй юм. Юрэдөөл, ажалша бэрхэ ээтэй үбэлжөөн гэжэ абһаар мэдэрэгдэнэ. Үнэхөөрөөшье, дайда холын Далахайн совхозой эрхим малшадай нэгэн Евгения Бадмаевагай толгойлдог багахан коллектив эндэ ажаһууна, ажалай үльгэр жэшээ бадаруулна.

Шэмэрүүн байгаалитай түрэл хангайдаа дурланги, шэн зоригтой хүнүүд энэ ажахыда анханай олон һэн. Тэдэнэй дунда һурган хүмүүжэһэн Евгения Цыбикжаповна Бадмаева байгша оной үбэлжэлгэдэ ажал хэрэгээ зүбөөр эмхидхэхэ, үбһэ тэжээлээ гамтайгаар, ашагтайгаар гаргашалха зорилгоёо мэртаагүй һэн.

Үбэлжэлгын үедэ хүндэ сагай тудажа срэхые уридшалан мэдэрһэн Евгения Цыбикжаповна ажалшадтаяа хамта ерсэй намарай һэбшээн соогуур үбһэ бэлэдхээ. Малшад шугы бургааһанай хоорондуур, ой модоной соорхойнуудта, хадын ташалангуудта элбэг бэшэ үбһэ ногоо гар хажуураар сабшажа, таруушаг бухалнуудые табяа һэн. Үсэд нэтэрүү оролдолго гаргажа, тэдэнэр 150 центнер үбһэ үбэлжөөнэйнгөө дэргэдэ һурилһэн байна. Үшөө тиихэдэ 50 гаран центнер һайн шанартай үбһэ Утаата тосхондохи үмсынгөө хоёр бууса дээрэ неесэлөө. Гүүртэдэ хамта ажалладаг Лубсан дүүнь Галина һамгантаяа, пенсидэ гараһан Цыремжит Аюшеевна эжынь, Бадма-Даша Шагдурович абань «унаһан малгайгаа абангүй» тэжээл бэлэдхэлсэжэ зунаа дүүрэн хүдэлмэрилһэн юм. Һайн дураараа үүсхэл гаргажа бэлдэһэн үбһэнэй, бүтээһэн ажалайнгаа түлөө ажахын дирекциин зүгһөө түлбэри абахаяа малшад, туһалагшадай арсаһые эндэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Малай үбэлжэлгын хаһа — малшадай дүй дүршэлэй шалгалтын шата болодог. Евгения Цыбикжаповна һаяхан лэ гушан жэлэйнгээ дабааг дабажа ябабашье, наһан соогоол имэрхүү шалгалта гараа гэхэдэ алдуу болохогүй. Тэрэ мал ажалай шадабариие ухибүүн ябахаһаа неесэлөө юм. Нютагай зон угай малшан эхэнэрэй, тэрэнэй толгойлдог коллективэй ажалай амжалтануудые имэл байха ёһотой гэһэн мэтээр хүлеэн абадаг. Нүхэр Бадмаевагай туйлалтанууд бага бэшэ. Гүүртынгээ үнеэдһээ тугал олоор абажа тобироор түлжүүлгээр 1982 онһоо совхозойнгоо чемпионой нэрэ зэргэ алданагүй. Хада уула, ой модоор бүрхөөгдэһэн бэлшээриин эрхэ байдалда үсхэбэрилэгдэдэг хальмаг үүлтэрэй 100 үнеэн бүриһөө жэлдээ дунда зэргээр 86—92 тугал абана. Түсэбынь 82 толгой юм. Залуу малые зүбөөр харууһалалгада гол анхаралаа хандуулжа, гүүртын малшад тугалай амидын шэгнүүрые зунай хоног бүри 400—500, үбэлдөө 100—150 граммаар нэмээдэг дүршэлтэй болонхой. Тиигэжэ энэ гүүртын залуу малнууд тус тустаа 125—130 килограмм шэгнүүртэйгээр эхэһээ һалгаагдана.

Шадабаритай бэрхэ малшан, бэлигтэй артист, эмшэлэгшэ, хүмүүжүүлэгшэ мэтэ гэжэ зон хэлсэгшэ. Саг жэлэй ошохо тума Евгения Цыбикжаповнагай ажалай дүршэл шадабари дээшэлнэ.

Үбэлэй һулахан наранай үндэр хадануудай саанаһаа үндын гарахаһаа холо урид гүүртын малшад тугалнуудые эхэдэнь табижа хүхүүлээд, малнуудаа бүлеэн уһаар ундалуулжа, һүүлээрнь тэдээндэ бага зэргэ үбһэ, зеленко хоолижо үгэдэг һэн. Удаань малшад һалхи шуурганда үлеэгдэжэ, алаг эреэн болошоһон намхагар шэлэ дабаанай ташаланда үнеэдээ залажа бэлшээдэг. Һалхинһаа далда ой соо, үгышье һаа, доро голоор залуу уляаһан модо «Дружба» хюрөөгөөр тайража унагаадаг. Алишье сагта адууһа мал, ан гүрөөл модо, бургааһанай шэмэтэ үзүүр, хальһые мэрэхэ дуратай ха юм. Хүрэдэггүй харза булагай дэргэдэ тодхогдоһон багтаамжатай түмэр әмһартанууд соо уһан бүлеэдхэгдэдэг һэн. Хомор дээрэһээ гамтай, сэнтэй талха тарьяанай зүйлнүүд шанагдажа бүйлүүлэгдээд, тугалнуудта дары үгтэдэг. Ажаллахын хүсөөр лэ үхэр мал гарзада ородоггүй, ашаг шэмээ дээшэлүүлдэг. Илангаяа үбэлжэлгын хаһада малшад үдэр бүхэндэ сүлөөгүй хүдэлмэрилжэ, нийтын адууһа малһаа абтадаг ашаг шэмые элбэгжүүлхэ үндэһэ һуури табидаг бэлэй.

Байгша оной шэнэ түлэй абтажа эхилхэдэ, дулаан байрада тугаллаһан үнеэд, хэзээлитэй гунжад амяаргагдаһан хорёонуудта харууһалагдадаг байгаа. Түхагүй хүндэ халада Евгения Цыбикжаповнагай аба, эжынь гүүртэдэ байраар ерэжэ, ажалшадһаа гээгдэн, хойнотонгүй хамһалсажа, наһан соогоо хэһэн хэрэгээ үргэлжэлүүлээ һэн.

...Тэнюун дэлгэр сэдьхэл, бодолтой Түбсановтан Бэлшэрэй буусада 30 гаран жэлэй туршада ажаһуужа, түрэл совхозойнгоо мал ажахын хүгжэлтэдэ ехэ хубитаяа оруулаа. Тэдэнэр олоной магтаалда, гүрэн түрынгөө үндэр шагналда хүртэһэн алдартан. Цыремжит Аюшеевнагай үбсүүндэ Ленинэй болон Ажалай Улаан Тугай орденууд ялардаг. Бадма-Даша Шагдурович республикын, районой, совхозой хүтэлбэрилхы эмхи зургаануудай олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудта, үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртэнхэй. Табан үхибүүдээ тэдэнэр ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлээ. Тэдэнь һайн һайхан һанаатай, үндэр бодолтой эрхэтэдэй зэргэдэ гаража, өөрын жаргалтай, өөрын ажал хэрэгүүдтэй ажаһууна. Евгения Цыбикжаповна, мүн Лубсан, Зоригто — малшад, Валентина — мүнгэшэ дархан, Энгельсина — медсестра болонхой. Эжы, абын энэрхы урин абари зан үхибүүдэйнь наһанай харгы гэрэлтүүлээ ха юм.

Евгения Бадмаева олониитын хэрэгтэ оролдосотой коммунист, нютагай Соведэй депутат юм. Мүн тэрэ ажахынгаа партийна организациин бюрогой гэшүүн, Оронгодойн голдохи малшадай дунда бии болгогдоһон арадай хиналтын бүлэгые толгойлдог. Мүн тиихэдэ һунгагшадайнгаа захяае бэелүүлжэ, үнгэрһэн хабар ажахын 7 фермэ, гүүртэнүүдтэ электрын элшэ хүсэнэй утаһа татаха шиидхэбэри бэелүүлгэдэ өөрынгөө хубитые тэрэ оруулалсаа. Депутат Бадмаевагай һанаан бодолые ажахы доторхи харгы зам заһабарилха, шэнэлэн бариха тухай захяанууд мүн лэ эзэлнэ. «Олониитын хүдэлмэри ябуулдаггүй хүн — далигүй шубуун мэтэ»,— гэжэ совхозой директор В. Л. Хартаев 12 жэлэй саада тээ гүүртые даагшаар томилходоо, тэрээндэ хэлээ һэн. Эдэ үгэнүүдыень малшан эхэнэр мартадаггүй.

Үхибүүдтэй эхэнэрэй ажабайдал дуу шуутай, баяр баясхалантай. Евгения Цыбикжаповна хоёр хүбүүдые хүмүүжүүлнэ. Амгалан үнгэрһэн намар бэлэдхэлэй класста ороо. Энэ жэлдэ Роман мүн лэ һургуулиин һурагша болохо. Ерэн наһанайнгаа эхин зүргые гэшхэлжэ ябаһан Цырен-Дулма төөдэйнгөө: «Гэрэй ажал — эхэнэрэй жаргал, дууһадаггүй һанаан хүсэл» гэжэ дабтан хэлэдэгые тэрэ ухаан бодолдоо бүхөөр хадуужа абанхай.

Хүн бүхэнэй, гэр бүлын ажабайдал орон дэлхэйн жама ёһоор холын ута харгыдал адлирхуу ха юм. Дардам сэхэ замдашни гэнтэ ялхи, болдогууд, саашалхадаш — эрид хотирхойнууд, мүн эгсэ дабаан, уруудамууд ушарха. Дунда һургуули дүүргэмсээрээ, Женя басаган машинистээр Закаменск, Улаан-Үдэ хотонуудта хүдэлмэрилээ. Гэбэшье, тоснто нютагаа, хара багаһаа һураһан, дадаһан мал ажалаа орхижо холодохо аргагүйгөө мэдэрхэдээ, түрэл совхоздоо, түрэлхидтөө, дуратай ажалдаа бусажа ерээ һэн.

Урзанда намар Е. Ц. Бадмаева сэсэрлигтэ Украинын герой-хотонуудаар аяншалжа бусаа. Социалис мүрысөөндэ оло дахин түрүүлһэн гүүртые даагшада ажахын профкомой зүгһөө түлөөһэгүй путевко барюулагдаһан байгаа.

1984—1985 онуудай үбэлжэлгын үедэ Бадмаевагай гүүртэдэ бүхы 107 үнеэд, 96 тугал нэгэшье гарзагүйгөөр, тобир тарганаар, Харгантын зунай бэлшээриин үдхэн хүхэ ногоондо гаргагдаа һэн. Һоно, боргооһоной үдөөгүй һэрюун үедэ, адууһа малай шэгнүүрээ нэмээхэдэ таарууу зохид байгаа. Урагшатай ажалайнгаа дүнгөөр нүхэр Бадмаева республикын Хүдөө ажахын министерствын Хүндэлэлэй грамотада, мүнгэн шанда хүртөө һэн.

Бэлшэрэй гүүртынхид малшадай Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, үбэлжэлгын хаһада эрхимээр ажаллаха, малайнгаа ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ, нэгэшье толгой гарзада оруулхагүй, үбһэ, тэжээлээ гамтайгаар гаргашалха гэһэн уялга абаа һэн. Эдэ бүхы зорилгонуудынь бэелүүлэгдэжэ, һарьдагай хормойдохи эсэшэ сусашагүй ажалай домог мүнөөдэрэй түүхын дэбтэртэ бэшэгдэжэ үргэлжэлһөөр.

Ш. БАКШЕЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Захааминай районой Далахайн совхозой түрүү малшан Е. Ц. Бадмаева.

Н. ГОНГОРОВОЙ фото.

РЕПОРТАЖ

ҺҮҮЛШЫН ЭРШЭ

Одоол ааяма халуун үдэрэй нэгэн бэлэй. Игорь Мелентьевич Якимовай звенодо хүрэхэ һанаатай хуушан «УАЗ» машинаар тооһо бурьюулан табилуулнабди. Үдхэн бэшэ модод соогуурхи хотирхой харгыгаар гүйлгэһэнэй удаа Дардан-Хүлэй үргэн дайда урдамнай нэмжыжэ эхилбэл даа. Альган дээрэ байһан мэтэ сабшалангай нюруу дээрэ томо гэгшын һуринууд холоһоо тэбхыжэ харагдана. Теэд тээ саанань хэдын ой модон хилэ боложо үзэгдэнэ бшуу.

...Сабшалан дээрэ трактор, машинанууд урагша хойшоо һүндэлнэ. Тээ тэндэ, үбһэ тюк болгодог түхеэрэлгэ шэрэһэн тракторай саада таладань гар хажуураар үбһэ сабшажа байһан хүнүүд харагдаба. Имэ халуун үдэр амарангүй ажаллана гэжэ гү?

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахамад агроном Баир Нимаевич Чимитов гар хажуураа гартаа баринхай урдаһаамнай ерээд:

— Харгын, ханаабуудай эрьеэр ургаһан ногоое сабшажа байнабди. Ямар халуун болоно гээшэб? Манай эндэ, хори гаран үдэр соо нэгэ дуһалшье бороо оробогүй. Ургаса тарьяамнай хаташахань даа,— гэжэ һанажа ябаһан юумэеэ хэлэбэ.

Колхозой ахамад агроном тарья хуряалгын эхилтэр тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадажа, туһалдаг байба. Тэрэ бүхы колхоз соохи үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын байдал тухай тобшо тэдыгээр хөөрэжэ үгөө.

Уданшьегүй нэгэ тракторай хажуудахи трактористтай хөөрэлдэжэ байһан звеноо даагша Игорь Мелентьевичтэй уулзабабди.

— Сайн байна-оо! — гэжэ уһан буряадаар тэрэмнай хэлээд, гараа һарбайба. Игорь Мелентьевич асуудалнуудые хүлеэнгүйгөөр:

— Һүүлшын гектарнууд дээрэһээ үбһэ хуряажа байнабди. Августын 20 болотор, хээээ хэээээнэйхиһээ эртүүр 5425 центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэбэбди. Үбһэнэй шанаршье һайн даа. Хура бороо ороогүй ха юм, — гэжэ хэлэбэ.

Коммунист, КПСС-эй райкомой гэшүүн, луговод Игорь Мелентьевич Якимовай эршэтэ ажал тухай һураг суу колхоз дотор тараһаар үнинэй юм. Тэрэ Дардан-Хүлэй 200 гаран гектар сабшалан дээрэ түхэреэн жэл соо хүдэлмэри ябуулдаг болоһоор арба гаран жэл болебо.

И. М. Якимовай звенодо тэрэ үдэр 20 гаран хүн ажаллажа байгаа һэн. Улаан-Үдын «Бурятбыттехника» нэгэдэлһээ ажаллахаяа ошоһон 4—5 хүн тэрэ тоодо оролсоно.

Тус звенодо 5 трактор тоологдодог. Тиимэһээ оньһожоруулагдамал звено гэжэ нэрлэгдэдэг юм. Игорь Мелентьевичтэй үнинэй сугтаа ажалладаг хүнүүд олон. КПСС-эй гэшүүд М. П. Батомункуев, С. П. Оглотков, үнинэй механизатор Бато-Мунко Раднаев, тэрэнэй хүбүүн Баяр, ВЛКСМ-эй гэшүүн Сергей Игумнов, хүдэлмэришэд Ю. М. Гомбоев, Ю. Д. Раднаев, С. Т. Матвеев болон бусад энэ эбтэй зетэй коллективтэ ажаллана. Хандагатайн леспромхозой хүдэлмэришэн, мүнөө пенсидэ гараһан Семен Тархович Матвеев жэл бүри тус звенодо үбһэ бэлэдхэлсэдэг заншалтай юм.

Колхозой үбһэшэдэй звенонуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Якимовай звено хоёр дахин шалгаржа гараһан байна. Июлиин 15-һаа 25 болотор үргэлжэлһэн декадада колхоз соогоо тэдэнэр хоёрдохи һуури эзэлжэ, 200 түхэриг мүнгэн шанда хүртөө. Мүн августын 5-һаа 15 болотохи декадын дүнгүүдээр нэгэдэхи һуури эзэлжэ, улаан вымпелдэ, мүнгэн шанда хүртөө.

...Тракторист Баир Раднаев тракторай тармууураар үбһэ тармана. Тэрэ ярана хэбэртэй: трактораа нэгэшье зогсооногүй. Тракторист Сергей Павлович Оглотков дүй дүршэл ехэтэй механизатор юм. Тиимэһээ тэрэ ПС-1,06 түхэлэй пресс-подборщик хойноо шэрэжэ, тармагдаһан үбһэ тэбхэрхэн тюгүүд болгоһоор болгожо урагшаал зорино.

Звеное даагша Игорь Мелентьевич иигэжэ хөөрэбэ: «Манай звеногой гэшүүд бултадаа һайнаар ажаллана. Һүүлшын гектарнууд дээрэхи үбһэн хуряагдажа, һүүлшын һуринууд табигдажа байнал даа. Үбһэ хуряаха түсэбөө дүүргэжэ байһандаа баяртайбди. Бүхы бэлэдхэгдэһэн үбһэнэймнэй 90 процентнь эрхим шанартай үбһэн гээшэ. 20 гаран гектарайнгаа үбһэ сенаж болгохыень ондоо звенодо үгөөбди. Тиигээгүй һаа, өөһэдөө, түсэбһөө нилээд ехэ үбһэ неесэлхэ байгаабди».

Үбһэ бэлэдхэгшэдэй ажалай түлбэриин гуримаар һонирхобобди. Үбһэшэд байгша оной июлиин 25 болотор бэлэдхэһэн 1 центнер үбһэнэй түлөө 2 түхэриг 16 мүнгэ, августын 10 болотор 1 түхэриг 86 мүнгэ, тэрээнһээ хойшо саг соо 1 түхэриг 08 мүнгэ центнер үбһэнэй түлөө абаһан байна. Түлбэриин гурим үбһэнэй шанарта онсо анхарал хандуулдагые гэршэлнэ.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэгшэдые хангалга хэр зэргэ эмхидхэнхэй байгааб?

Арбаад жэл гоо бэрхэ тогоошон Лидия Васильевна Шильникова тус звенодо ажаллана. «Амтатай эдеэн манай ажалда ехэ удха шанартай гээшэ. Бэрхэ тогоошон даа»,— гэжэ үбһэшэд Лидия Васильевнае нэгэн дуугаар магтажа байгаа һэн.

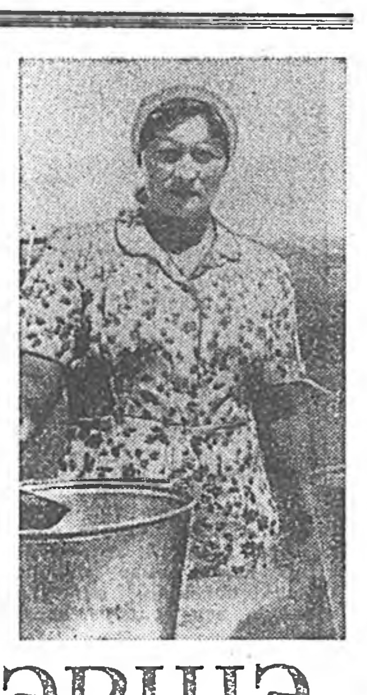

«Зүгөөр автолавка ёһоор ябанагүй. Тамхин, зуруул гэхэ мэтэ жэжэ-божо юумэ наймаалхаяа ерэхэеэ яанаб? Энээн тухай районой худалдаа наймаанай организациин хүтэлбэрилэгшэдтэ дуулгыт» гэжэ тэдэнэр захяа бэлэй.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар тэмсэлдэ Загарайн районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой колхозникууд оронхой. Тэдэнэй тоодо коммунист И. М. Якимовай хүтэлбэрилдэг звеногой коллектив оролсоно. Тус коллектив эрхим ажалаараа арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулалсана.

С. ОЧИРОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Звеное даагша И. М. Якимов (баруун гарһаа), түрүү механизатор С. П. Оглотков. 2. Тогоошон Л. В. Шильникова.

М. ЛАВРЕНТЬЕВЭЙ фото.

ОРОНОЙ ТАРЯАЛАН, НУГА САБШАЛАН Д...

ТУЛА. Тульска областиин полинууд дээрэ ургаса хуряалгын хүдэлмэри түлэг ябуулагдана. Ефремовскэ районой тарьяашад оронойнгоо амбаарта 50 мянга гаран тонно ороһо адхажа, жэлэйнгээ түсэбые ба уялгануудаа түрүүлэн дүүргэбэ. Узловско, Кимовскэ, Воловско болон бусад зарим районууд зорилгодоо хүрэхэ дүтэлэнхэй. Мүнөө үедэ хэдэн мянган автомобиль ороһо зөөлгэдэ хабаадана. ЭВМ-эй зохёон табиһан часай графигаар жолоошодой отрядууд хүдэлнэ.

ОРЕЛ. Хэдэн үдэрһөө намарай ороһото ургамалнуудые тарилгын эхилхээ байхада, эндэхи полинуудай ургасын түрүүшын паспортнууд бэлэн болгогдобо. Эндэхи эрдэмэй болон эрдэм шэнжэлгын институдуудай, эмхи зургаануудай эрдэмтэд агропромой ба бүхы ажахынуудай мэргэжэлтэдтэй хамта хүрьһэнэй химическэ бүридэлые шалгажа дүүргээ юм. Тиигэжэ поли бүхэндэ хэды шэнээн органическа ба минеральна утагжуулгэ оруулхаб гэжэ наринаар тодорхойлхо арга олдоо. Мүнөө жэлдэ 170 мянган шахуу гектарта намарай ургамалнууд таригдаха байна. Гектар бүхэнһөө 45—50 центнер ороһо ерэхэ жэлдэ хуряахаар хараалагдана.

КУРГАН. Областиин холын районуудта оршодог ороһо тушаан абалгын пунктнууд шэнэдхэн заһагдажа, холын зайда ороһо зөөһэнэй хэрэггүй болоо юм. Түмэр харгыһаа хажуу тээ оршодог эдэ багахан предприятинуудай технологическа түхеэрэлгэ ехэнхидээ хуушарһан байгаа. Жэшээнь, автоподъемнигууд хүндэ КамАЗ-уудые хангаха аргагүй болоо һэн. Ороһо тушаалгын үедэ имэ пунктнууд ороһо түргөөр тушаан абажа, сэбэрлэжэ үрдидэггүй байгаа. Тиимэһээ ороһо томо линейнэ элеваторнуудта зөөдэг байгаа. Ургаса хуряалгын халуун хаһада үнэтэй сэнтэй саг алдагдадаг, түлишэ ехээр гаргашалагдадаг һэн. Харин мүнөө жэлдэ Сафакулевска, Звериноголовско, Куртамышска болон бусад ороһо тушаан абалгын пунктнуудта хүсэтэй автоподъемнигууд болон шэгнүүрнүүд тодхогдоһон, бусад хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүд шэнэлэгдэһэн байна. Складай байранууд, хатаалгын ажахы үргэдхэгдөө.

ОРЕНБУРГ. Социалис Ажалай хоёр дахин Герой В. Чердинцевэй даадаг звено ургаса хуряалга дээрэ үндэр дүнгүүдые туйлана. «Дон» түхэлэй гурбан комбайнаар 4000 тонно ороһон сохигдоо. Василий Макарович 150 ба тэрээнһээ дээшэ тонно ороһо өөрынгөө комбайнай бункерһаа үдэр бүри тушаана. Энэнь юрын комбайнай халаанай нормоһоо хэдэн дахин дээгүүр болоно.

АРЗАМАС. Бууса шадерай участогуудта ургуулагдаһан мангир тушаажа абаха 18 пункт район соо нээгдэнхэй. Эрхим һайн шанартай, удаан болзорто гутадаггүй «арзамасский» сортын мангир Норильск эльгээгдээ.

ЮЖНО-САХАЛИНСК. Ута шэлбэтэй хашаг үбһэ силос болгохын тулада «Корсаковский» совхозой ажалшадта онсо техникэ ... байна. Үбһ... дэг «ИРМ-5... тарьяашадай... лагшань бо... ластьдо ор... хые оньһож... рижүүлгын... дэм шэнжэ... хүдэлмэрил... шинануудые... юм. Ашаа... набша нам... хушалтатай... хана. Хари... дэг түхеэр... тэрэ транс... тэндэһээ ю... регадта ор... рисэ таһал... хидхэхын т... гэжэлтэд... оролдолго...

ТАСС · АПН · ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЮУН БОЛОНОБ · ПРЕСС-БЮРО

…АНАhАА АЮУЛ …ОЛДУУЛАГДАНАБ?

…ИКЭ БА ЭБ НАЙРАМДАЛ» гэhэн уласхоо-…н, эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэдэлхэйн …генеральна ассамблей hаяхан Москвада бо-…дэлхэйн 56 ороной эрдэм ухаанай 300 шахуу …зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, …байдал гүримшуулан hайжаруулха харгы …эдэ эрдэмтэдэй бэелүүлхэ уялга тухай үнэн …hэн байгаа.

…спондент энэ темээр СССР-эй Наукануудай …-гай ба Канадын институтдай түрүү шэнжэ-…эрдэмэй кандидат Лев СЕМЕЙКЭТЭЙ хөөрэл-…

го болоно. Гэбэшье иимэ зо-рилгоёо бэелүүлхын тула хү-сэн хэрэгтэй. США-гай поли-тикада хүсэндөө найдалга хэм-hээ үлүү байна бшуу. Зүгөөр хүсэ хэрэглэлгын политика ган-сал СССР тээшэ шэглүүлэгдэн-хэй бэшэ. Бэеэ дааhан байда-лыень усадхахые, националь-но-сүлеөрэлгын хүдэлөөндэ эсэргүүгээр тэмсэдэг Азиин, Африкын ба Латинн Америкын эрхэ сүлеөтэй гүрэнүүдтэ зүрюу харшаар шэглүүлэгдэн-хэй байна.

Хүсэ хэрэглэлгын политика баримталан бэелүүлгэ буу зэб-сэгүүдые бүтээн гаргалгын үн-дэhэ hуури болоно.

Тэрэнэй сэрэгэй ушар шал-тагаанууд түшаа хэлэхэ болоо hаа, НАТО-гай оронууд сэрэ-гэй булюу хүсэтэй болохын тула айхабтар ехэ абьяас эр-мэлзэл гаргажа байнхай. Ай-хабтар ехэ хүсэтэй буу зэб-сэгүүдэй үе сагта сэрэгэй бу-люу хүсэтэй болохые орол-дохо гээшэ ямаршье ашаг үрэ үгэхэгүй байна. Юуб гэхэдэ, нэгэ нэгэеэ хэдэн зуугаад, мянгаад дахин бэшэ, харин нэгэ дахин усадхажа болоно. Гэбэшье США-гай политикаяа бэелүүлхэдээ, ядерна буу зэб-сэг хэрэглэхые оролдодог байhаниинь ямаршуу юм. Энээ-нэй тула ядерна буу зэбсэг багашаг хүсэтэйшье hаа, ай-хабтар тодо мэргэн байха ёhотой. Хэрбээ тэрэниие хэ-рэглэбэл, США-гай энээн ту-хай нэгэнтэ бэшэ мэдүүлhэнэй ёhоор, иимэ ядерна зэбсэг ондоо юумэ багаар hандарга-ха зэргэтэй бшуу. Иигэжэ тэ-дэнэр ядерна дай үүдхэжэ бо-лоно гэжэ номножо байнхай.

Зүгөөр иимэ хараа бодом-жонуудынь уймар тэнэг байна. Нэгэдэхеэр, хэрбээ «хизаар-лагдаhан» ядерна дайн үүдхэг-дэбэл, хүн зоной дунда айхаб-тар ехэ гарза хохидол уша-руулха байна. Хоёрдохёор, иимэ дайн заабол бүгэдэ нии-тын дайн болоожо hүжэрхэл. Иимэ эрхэ байдалда США хё-мороо зүришэлдөөнэй бүхы шатануудта булюу байдалтай болохые хүсэнэ: юрыншье хёмороо зүришэлдөөндэ, «хи-заарлагдаhан» ядерна дайн гү, али бүгэдэ ниитын ядерна дайнда. Амгалан тайбан үе сагта өөhэдынгөө hанал бо-долые бусадта баадхахын, дайн дажарай үүдхэгдэбэл — өөhэд-төө илалта олгохын тула сэ-рэгэй булюу байдалтай боло-хые хүсэнэ.

Эсэстээ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга горитой ехэ экономическа ушар шалтагаа-нуудтай байдаг гээшэ. Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээл-гэhээ ехэ олзо олодог, баяжадаг ниитын тодорхой хүсэ-нүүд бии. Сэрэгэй-промышленна комплекс тухай эндэ хэлэгдэнэ. Гансал США-да 100 мянган эмхи болон бүлэгүүд Пентагонhоо захилнуудые аба-жа, бэелүүлдэг байха юм. Сэ-рэгэй захилнуудые абахын тула уласхоорондын байдалай орёо шанга, түгшүүритэй бай-хые тэдэнэр хүсэдэг юм. Тэ-дэнэр лэ, илангаяа томо ехэ сэрэгэй концернэнүүд буу зэб-сэгүүдые үрдилдэн бүтээлгые дэбэргэнэ.

Энэ ороной зонхилхы бүлэ-гөөрхидэй иимэ ушар барим-тые али болохоор буруушаа-жа, худал хуурмагаар сагаа-руулжа байгаашье hаань, мү-ноо США буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээхэ талаар ехэ үүсхэл гаргана. Тиихэдээ тэдэ-нэр амгалан тайбан байдал сахихые хүсэжэ, буу зэбсэгүү-дые хуряаха бодолтой байhан тухайгаа ходо ходо мэдүүл-нэ. Зүгөөр буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга хадаа ганса нэгэн гүрэнэй бэшэ, харин хэ-дэн гүрэнэй үүдхэжэ байhан хэрэг лэ. Сэхыень хэлэхэдэ, энэ хэрэгтэ СССР-шье хабаа-дана. Юундэб гэхэдэ, хархис хүсэнүүд энээндэ хабаадахые-мнай баадхана бшуу. Дэлхэй дээрэ сэрэгэй хүсэнүүдэй тэн-сүүрие хангахын, өөhэдынгөө ба союзнигуудайнгаа аюулгүй байдал сахихын тула, амгалан тайбан байдал хамгаалхын ту-ла энээндэ хабаадаха ушартай болонобди. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоожо, сэрэгэй хёмороо зүришэлдөөе hуларуулхын түлөө Советскэ Союз шуд сэхээр тэмсэнэ. Энэ хадаа манай зорилго, ма-най хүсэл эрмэлзэл болоно. Дэлхэйн олон эрдэмтэд энэ зорилгыемнай ойлгоно. «Ядер-на туршалгануудые болюул-хын түлөө» олон тоото эрдэм-тэдэй хабаадалгатай уласхоо-рондын хуралдаан июлиин 10-наар Москвада болобо. Ядер-на туршалгануудые болюулха тухай СССР-эй соносхоhон хэ-рэгые тэрээндэ хабаадагшад дэмжэжэ байhанаа мэдүүлбэ. «Эрдэм, техникэ ба эб най-рамдал» гэhэн эрдэмтэдэй ху-ралдаанда хабаадагшад ядер-на тэhэлзэлгэнүүдые болюул-хын, бүгэдэ ниитээрээ бүрин хүсэдөөр хорихын түлөө тэм-сэнэ. Имагтал США-гай захир-гаан, мүн тэрэнэй политикые дуурьян дэмжэдэг баруунай оронуудай политическэ бүлэ-гөөрхид лэ энээниие буруу-шаана бшуу. Хэнэй буу зэбсэ-гүүдые хуряахын түлөө, хэнэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые гарга-хын түлөө хүсэдэг байhые энэ жэшээ тодо хурсаар элирхэй-лэн харуулна бэшэ гү!

— Мүнөө үеын иимэ бай-далhаа гараха арга бии гээшэ гү?

— Буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө, энэ асуудалые бүтэм-жэтэй hайнаар шиидхэхын тү-лөө тэмсэхэ, тэмсэхэ, үшөө дахин тэмсэхэ гэhэн ори ганса арга бии. СССР-эй политикэ иимэл байна. Энэ талаар саа-шадаашье бүхы хүсэлэл орол-долгонуудаа гаргажа, манай хүсэл зоригые амгалан тайбан байдал хангахые хүсэдэг бү-хы хүнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохоор бэлэн байhанаа элирхэйлэн харуулхабди.

— Сэрэгэй-промышленна комплексын дэмжэлгээр лэ засаг гартаа абаад, тэрэнэй hанал бодолые бэелүүлжэ бай-даг США-гай мүнөөнэй захир-гаандал адлирхуу засагтай үгэеэ ойлголсожо болохоор гээшэ гү?

— Мүнөөнэй американ за-хиргаан хүнүүдэй ухаан бо-долдо зүришэhэн шиидхэбэри-нүүдые хододоо абажа байха хүсэлтэй гэжэ hананагүйб. Эсэ-сэй эсэстэ гансал социалис болон хүгжэжэ байгаа оро-нуудай арадуудта бэшэ, харин американ арадташье амгалан байдал хэрэгтэйл. США-гай эгээлэй юрын хүнүүдэй хүсэн ехэл. Бодото байдал ниитын hанал бодолдо, конгрессто дэмжэгдэхэ байhаниинь элитэ.

— США-гай захиргаанай по-литика гол түлэб тэдэнэй со-юзнигуудай хандасаhаа дул-дыдаха байна. Буу зэбсэгүү-дые хуряаха талаар Баруун Европын оронууд ямар үүргэ дүүргэжэ шадахаб?

— Айхабтар ехэ үүргэ дүүр-гэхэ байна. Ушарынь юуб гэ-хэдэ, США бусадhаа амяар-лагданхай бэшэ байhаниинь элитэ. Мүнөө Европодо нүлөө ехэтэй хүсэнүүд ядерна буу зэбсэгүүдые хорооходо, тэдэ-ниие замбуулинай дайдада гаргалгые болюулха, ядерна туршалгануудые болюулха та-лаар хэлсээ баталхын түлөө тэмсэнэ. Европынхид США-гай политикада хашалта харшалал-та хэдэг болонхой. Буу зэб-сэгүүдые хуряалгын олон асуу-далнуудаар НАТО ниитэ нэгэн hанал бодолтой бэшэ юм. Эгээл тиимэhээ энэ хэрэгтэ Баруун Европын оронуудай олониитэ болон правительства-нууд ехэ үүргэ дүүргэжэ ша-даха байна. Энэ хадаа Евро-подо ядерна буу зэбсэгүүдые хуряаха зам болоно.

Виктор МИХНОВИЧ.
(АПН).

Ханинарайман дүй дуршэл

ТОДО ГУРИМ ТОГТООХО

hҮҮЛЭЙ гурбан жэлэй турша соо Польшодо материалнуудые ба түүхэй эдүүдые гамтайгаар гаргашалhанай ашаар промышленна продукциин ба национальна олзо оршын ургалтын хахад хубинь түй-лагдаа. Республикын статистическэ, ажа-хын ба түсэблэлгын органуудай тооложо гаргаhанай ёhоор, 1983—1985 онуудай ал-малта арьбалалтын правительственна про-граммын үрэ дүн иимэ. Жэшээнь, үнгэ-рэгшэ жэлдэ эндэ 14 миллион тонно түли-шэ алмагдаа.

Мүн олониитэдэ мэдээсэлнүүдые тараа-даг органуудташье шухала шэнэдхэн ху-билгалга болоо. Энээнhээ урагша газетэ-нүүдэй хуудаhан дээрэ, радио, телевиде-ниин дамжуулгануудта алмалта тушаа ма-териалнууд гарадаггүй hэн гэжэ хэлэхын аргагүй. Гэбэшье тэдэ ехэл үсөөнөөр, хаа яа гарадаг байгаа. Харин мүнөө саг үр-гэлжэ гарана, тусхай гаршаг, бүлэг дам-жуулганууд бии болгогдоо.

— Түүхэй эд ба материалнуудые ал-малгын программые ямар нэгэн кампани үнгэргэжэ байhан шэнгеэр хараха ёhо-гүйбди,—гэжэ ПНР-эй материалай ба тү-лишын ажахын министр Е. Возьняк мэ-дүүлнэ. —Бүхы ноосэнүүдые алмаха талаар тодо гурим тогтоохо зэргэтэйбди.

Программа бэелүүлхэ талаар гурбан жэл хадаа багахан болзор гээшэ аеб даа. Гэбэшье энэ үе соо яhала ехэ юумэн хэг-дээ. Гансал үнгэрhэн жэлдэ 124 миллион тонно үйлэдбэриин голодоhо хэрэглэhэн байна. Энэ хадаа, 1982 онойхитой жэшэ-хэдэ, 17 миллион тонноор ехэ болоно бшуу. Тиимэ голодоhо гүйсэд хэрэглэдэг предприятинууд мүнөө олон болоожо байнхай. Хүнгэн автомобилиин хуушар-hан резинэ сахариг hэльбэн шэнэлхэ, hөөргэнь хэрэглэхэ арга олгохо hалбари байгуулагданхай. Тэрэ жэлдээ 2 миллион сахариг шэнэлжэ, хэрэглэлгэдэ бусаана. Үнгэрhэн жэлдэ поляк хүн бүхэн дунда зэргээр 11,2 килограмм хаягдаhан эдлэл гүрэндэ тушаагаа. Бүхы саарhанай 37 процентнь тушаагдаhан саарhаар үйлэдбэ-рилэгдэнэ гэжэ ойлгохоор. Промыш-ленностьда 9,6 миллиард шэл амhарта бусаагдаа (энэнь шэл амhартын 92 про-центнь болоно).

Мүнөөдэр хаа хаанагүй юумэ алмаха хэрэг ябуулагдана, гэбэшье индустрита Силезидэ тон ехээр хэгдэнэ. Бүхы арга боломжонуудые, бага-сагыншье юумэ бултыень хараада абажа, бэдэрэлгэ хэг-дэhээр. Ашагта малтамал шанаржуулгын ажалшад, металлургнууд граммгүйгөөр тонно болодоггүй гэhэн ёhо гуримые тон hайнаар ойлгожо абанхай. Лава, штре-гүүдтэ газаhаань агаар үгэжэ байдаг үлеэлгын түхеэрэлгын амhар hайнаар таа-руулагдаа. Тиимэ гайхалтайшье орёо ажал хэгдээгүй, гэбэшье энээнэй аша ту-hаар жэл соо 210 мянган киловатт-час элшэ хүсэн алмагдадаг болоо ха юм. Свен-тохловице дээрэ байдаг «Згода» заводой бүтээдэг двигательдэ нэгэ хэды хубилал-та оруулhанайнь ашаар түлишэ гарга-шалга 7 процентээр доошолуулагдаа. Газ үгэлгые баhал тааруулан hайжаруулаа — тиигэжэ эндэшье алмалта хэжэ шадаа.

— Гадаадын оронуудhаа дулдыдахагүй гэhэн зорилго бидэ урдаа табяабди, — гэжэ предприятидаа техникэ хүгжөөлгөөр ахамад мэргэжэлтэ Р. Дючик хөөрэнэ.— Жэшээнь, двигательнүүдэй глушитель ка-питалис гүрэнүүдhээ туд бүриинь түлөө 2,5 мянган доллароор абадаг hэмди. Мү-ноо өөhэдымнай эрдэмтэдэй, конструк-торнуудай зохёоhон иимэнүүд частьнууд баруунай гүрэнүүдhээ абадагhаа нэгэшье дортохоор бэшэ. hүүлэй дүнгөөр абажа харахада, ямар ехэ алмалта түйлагдана гээшэб. Түүхэй эдүүдые, материалнуудые, хэрэгсэлнүүдые алмахын тула гурбан жэ-лэй туршада заводто зуу гаран шэнэ дурадхал нэбтэрүүлэгдээ.

Жэл бүри Польшын хүдөө нютагуудта гурбан миллион тонно hайн сортын шулуу нүүрhэн дулаасуулхын тула гаргашалаг-дана. Силезиин инженер С. Лашица хуу-шан пеэшэнгүүдые бага зэргэ хубилгаад, түлүүрыень шэнээр тааруулба. Энээнэй ашаар заал hаа ялагар хара антрацит бэ-шэ, харин юрын шулуу нүүрhэ ядамар-гүй түлихэ аргатай болоо.

Хэнэйшье мэдэhээр, Польшодо нефть, газай зүйлнүүд хомор, гэбэшье шулуу нүүрhэн яhала элбэг гээшэ. Теэд тэрээн-hээ газ абажа болохоор юм гэжэ эрдэ-мэй шэнжэлэлгэнүүд харуулаа. Нэгэ үедэ Либентэдэ мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэмөөр туршалгын завод барижа эхилhэн юм. Теэд 80-яад онуудай эхеэр Польшодо бо-лоhон үйлэ хэрэгүүд эдэ бүхы түсэбүү-дыень бута hүргэhэн юм. «Солидарность» гэжэ профсоюзуудай нэгэдэл энэ проек-тыень «хооhон хэрэг» гэжэ нэрлээд, ба-рилгыень зогсооhон байгаа. Тон hүүлэй үедэ ашагта малтамал шанаржуулгын промышленностиин эрдэм, техникын совет заводой барилга тон зүб гэжэ тоолоод, саашадаа түргөөр барижа дүүргэхые ха-раалга. Ороной түлишын—элшэ хүсэнэй комплексые хүгжөөхэ хэрэгтэ тус пред-прияти байгуулха гээшэ тон туhатай гэ-жэ хэлэбэ.

Правительствын абаhан программын зо-рилгонууд дүүргэгдээ. Гэбэшье түүхэй эдүүдые, материалнуудые алмаха ёhо гурим тогтоолго үргэлжэлhээр. Энэ хэ-рэгтэ табан жэлэй түсэбэй хубинь боло-hон, 1986—1990 онуудта ноосэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ программа ехэ үүр-гэ дүүргэхээр хүлеэгдэнэ. Энэ программа 12 миллион тонно түлишэ гамнахаар, түүхэй эдүүд ба материалнуудые 120 миллиард злотых хэмжээгээрнь алмахаар хараалагдана.

А. ШАПОВАЛОВ,
(ТАСС).

ЕХЭ АШАГ ОЛЗЫН АША ТУhАДА

ЮАР-та харшаар хэhээл-тын экономическа хэмжээ-нүүдые абхуулхагүйн тула-да Англиин правительствын үсэд нэтэрүүгээр оролдодог байhаниинь гайхалтай бэшэ. Тэрэ ехэ бизнесэй аша туhа тухай нэн түрүүн бодом-жолно бшуу.

Англиин монополинууд Преторитой үргэн ехэ ха-рилсаа холбоотой байдаг. Британиин 1200 шахуу кор-пораци Урда Африкын гү-рэнэй ажахыда 5 миллиард шахуу фунт стерлинг оруу-ланхай юм. Эдэ корпора-цинуудай филиалнуудта 350 мянган шахуу негр хүдэлмэ-ришэд ажалладаг. Англиин корпорацинуудай хубида га-даадын бүхы hомолзлгонуу-дай 40-hөө бага бэшэ про-центнь хүртэдэг.

Африкын урда хубида түбхинэhэн фирмэнүүд ажа-хын булта шахуу hалбари-нуудаар хүдэлдэг. Англиин түрүү үзэлтэй «Лейбор ри-серч» журналай гэршэлhэ-нэй ёhоор, 1984 ондо ашаг-та малтамал олзоборилгын «Лонро» фирмэ ЮАР-тахи ябуулгануудhаа ашаг ол-зынгоо 27 процентые аба-hан байгаа. Бүд нэхэлгын «Куртолдз» монополиин хү-дэлмэришэдэй арбадахи ху-бинь Урда Африкадахи тэ-рэнэй филиалнуудта хүдэл-дэг. «Ройял Татч-шелл» эн-дэ нүүрhэ ба нефть олзо-борилдог. Баруун Европын гол предприятинуудта үй-лэдбэрилэгдэдэг эдеэ хоо-лой зүйлнүүд, угаалгын по-рошок болон бусад зүйлнүүд транснациональна «Юнилe-вер» монополидо баhал үй-лэдбэрилэгдэдэг юм.

Англиин сэрэгэй шэглэл-тэй корпорацинуудшье ЮАР-та ажал ябуулдаг. Ороной ашагта малтамалнууд — ва-нади, титан, циркони, ал-тан, ураан тэдэнэрэй онсо hонирхолые татадаг. Брита-ниин сэрэгэй—промышленна «Дженерал электрик», «Плес-си», «Хокер Сиддли груп» гэhэн комплексын түлөө-лэгшэд эндэхи предприяти-нуудта ехэ мүнгэн зөөриеэ hомолонхой.

Ороной эгээл томо дүрбэн банкын тоодо ородог «Бэрк-лейс бэнк» мүнгэн зөөриин-гөө арбадахи хубиниень ЮАР-та «барижа» байдаг. «Стан-дард Чартерд» банк олзо орошынгоо гурбанай нэгэ хубиниень тэндэhээ абадаг.

ЮАР гансал байгаалиин-гаа баялигуудаар Англиин бизнесменүүдэй hанаае тата-даг бэшэ. Эндэ хүдэлмэри-шэдэй хямда хүсые хайра гамгүйгөөр хэрэглэжэ, ехэ олзо орошо абаха арга бо-ломжо бии бшуу. Промыш-ленностьда хүдэлдэг негр-нүүд адли хүдэлмэри хэhэн сагаан арhатайшуулда ор-ходоо 4 дахин доогуур, ха-рин барилгада ба олзобо-рилгын hалбаринуудта 5 да-хин доогуур салин хүлhэ абадаг. 1979 онhоо 1982 он болотор сагаан арhатайшуу-лай бодото салин хүлhэнэй 1,7 процент дээшэлээд бай-хадань, негрнүүдэй абадаг салин мүнгэн үшөө 7 про-центээр хороhон байна. Тэ-рээнhээ гадна, промышлен-нигууд предприятинууд дээ-рэ африканецуудай ажалые хамгаалха талаар ямаршье хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэ-дэггүй.

Тиигэжэл hүүлэй арбан жэлдэ Британиин корпора-цинуудай hомолhон мүнгэн зөөриин жэл бүри 200—300 миллион фунт стерлингээр ехэ болоожо байhаниинь ойл-госотой. Тэрэл «Лейбор ри-серч» журналай гэршэлhэ-нэй ёhоор, имагтал Урда Африкаhаа Англиин бизне-сменүүд ехэнхи ашаг ол-зоёо абадаг байна.

Тиимэhээ апартеидэй гу-римда харша ямар хэмжээ-нүүд тухай хөөрэлдөөн бо-лохо гээшэб? Ехэ капита-листнуудай аша туhа тухай тори. нэн түрүүн hанаагаа табина бшуу.

Михаил БЕЛЯЕВ,
(АПН).

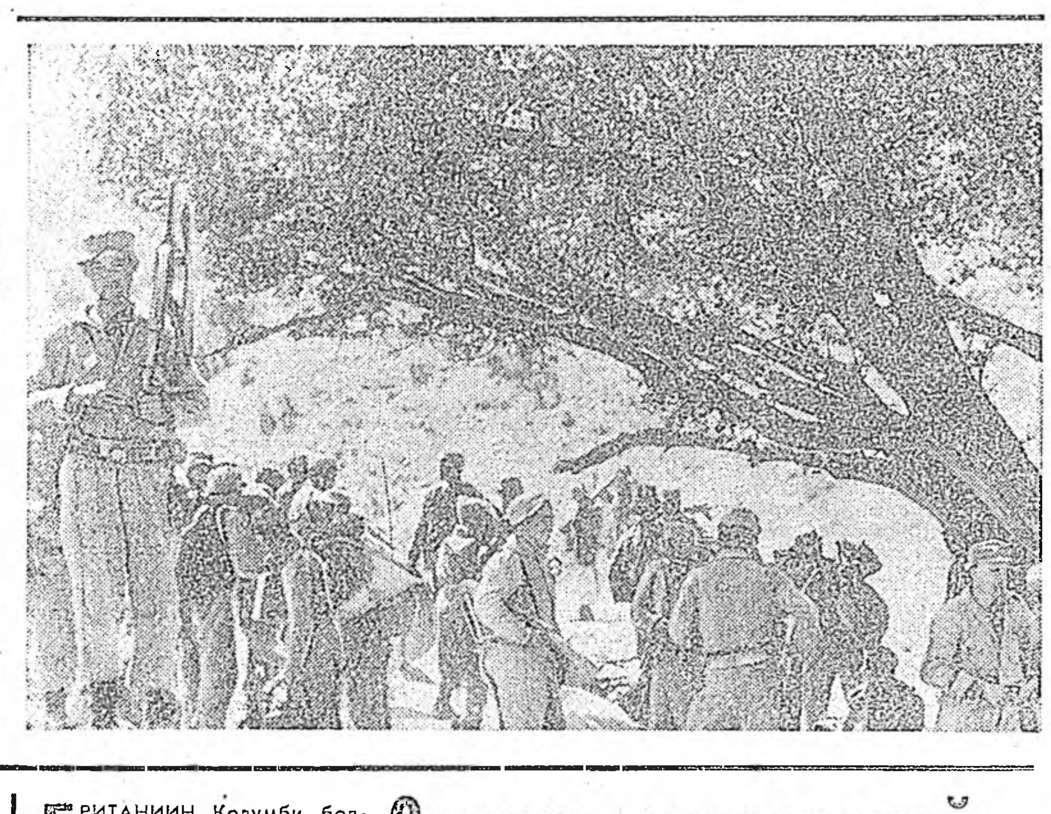

ДРА. Пакистанай хилэ ша-дархи хадата райондо байр-лаhан душманай бандануудай гол баазые Афганистанай Арадай армиин сэрэгшэд бута сохибо. Эндэ абтаhан буу зэбсэгүүд США-да, Англида, ФРГ-дэ бүтээгдэhэн байгаа. Афганистанай газар дээрэ «дабагдашагүй хэрэм» байгуул-ха гэhэн хархис хүсэнүүдэй ябуулгануудые арад зоноор дэмжэгдэhэн революционно засагай hамна бута сохихо аргатай байhыень энэ ушар элирхэйлэн харуулаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Афганиста-най сэрэгшэд Жаварай район-до.

ТАСС-ай фотохронико.

…ШЭДИИН» АРА ТАЛАДА

…«япон асари ехэ хүсэн», «япон уряа …нэгээр баруунай гүрэнүүдтэ Наранай га-…н тушаа бэшэдэг. Үнэхөөрөөшье, hүүлэй …лдэ Япон экономическа хүгжэлтын үндэр …лана. Теэд тэрэнэй саана юун бии гээшэб? …СССР-эй АН-ай Уласхоорондын хүдэл-…лөөнэй институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэг-…ОЗИН харюусана.

…шэнжэлэл хээ hаа, эдэ гэр-шэ баримтанууд хоёр-гурба дахин ехэ байха hэн гэжэ хари гүрэнүүдэйшье, мүн Японой өөhэдыншье юумэ байhан соонь хэлэдэг эконо-мистнууд тоолоно.

Шэнэ техникэ Японой предприятинуудта нэбтэрүүл-гэ саг үргэлжэ хүдэлмэри-шэдые ажалгүй болгодог юм. Японой Дэмэй гэжэ профсоюзай түбэй элирүүл-hэн дүнгүүдэй ёhоор, мик-роэлектроникодо оруулhан түхеэрэлгэ хэрэглэhэнэй ашаар предприятинуудта хү-дэлмэришэдэй 16,3 процентнь ажалгүй үлөө. Гэхэ зуура хүдэлмэриин хэмжээн 28,5 процентээр ехэ болоо.

«Бүхы наhаараа хүдэлхэ эрхэ» гэгдэhэн ёhо гурим хүдэлмэришэнине hанаа амар байлганагүй. Эзэндээ халта-шье хүндэгүйгөөр хандаhан шэнги байгаа hаа, ажалhаа гаргагдашаха ха юм. Японой дээдэ ба дунда hургуули дүүргэгшэдэй 30 процентнь олоhон эрдэм мэдэсэёэ хэ-рэглэжэ шадахагүй байна.

Капиталис уралан нари-жуулгын арадта харша тэм-дэг мүн хүдэлмэриин сагай утадхагдаhан ушарhаа боло-но. Японой предприятинууд-та ажалай саг нэгэ hара соо 167,5 часhаа 180.5 час хүрэ-тэр нэмээ. Гэхэтэй хамта Япон хүдэлмэриин сагай хэм-жээгээр США ба Баруун Европые хараагүй уридлана.

Статистикын мэдээсэhэнэй ёhоор, япон хүдэлмэришэнэй амаралтын үдэрнүүд жэл соогоо баруунай оронуудай хүдэлмэришэдhөө дунда зэргээр 30 гаран үдэрөөр үсөөн юм. Япон хүдэлмэри-шэн долоон хоног соо ходо хоёр амаралтын үдэртэй байдаггүй. Юуб гэхэдэ, хү-дэлмэриин сагhаа үшөө он-доо элдэб ажал эндэ бии бо-лодог. Жэлэй амаралта ту-шаа хэлэхэ болоо hаа, олон-хи хүдэлмэришэдтэ тэрэ до-лоон хоногоор бэшэ, харин хэды үдэрөөр тоологдоно.

Мүнөөнэй капиталис ура-лан нарижуулга Японой ажа-лай түлөөhэндэ, хүдэлмэриин сагай хэмжээндэ болон тэ-дэнэй элүүр энхэдэ нүлөөл-нэ. Тэрэ ухаан бодолой, ню-дэнэй хараагай шэнэ үбшэн-гүүдые асарна. Электронно түхеэрэлгэнүүдые үргэнөөр хэрэглэлгэ мэргэжэлэй та-лаар үлүү удаан сагта ама-рангүй хүдэлхэдэ олдодог үбшэнгүүдые олгоно. Дисп-лей дээрэ хүдэлдэг хүнүүд нюдэмнай шалана гэжэ ехээр гомдодог. Тиимэ хүдэлмэри-шэдэй 76,8 процентнь нюдоо үбдэнэ, электронно түхеэрэл-гэдэ хүдэлдэг хүнүүдэй 65,2 процентнь нервэ муутай бо-лоно.

Үйлэдбэрине капиталис гу-римаар нарижуулан hайжа-руулга, япон монополинуу-дай бэелүүлдэг «уласхоо-рондын тэмсэлдэ диилэхэ», «хүтэлбэрилгын үндэhэ удаан сагта hайжаруулха» гэhэн хэмжээнүүд Японой ажал-шан арадые дарлаха талаар шэглүүлэгдэнхэй. Энэ ушар-та хүдэлмэришэд имагтал хашалта, дарлалтаhаа бэшэ юумэ үзэнэгүй, үглөөдэр ямар байдал угтахаб гэжэ мэдэнэгүй.

(АПН).

ТОБШОХОНООР…

БУЭНОС-АЙРЕС. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой Владивостогто хэлэhэн үгэ соо найруулагдаhан совет эб найрамдалта үүсхэлнүүд Ази түбидэхи — Номгон далайн оршондохи байдалые гуримшуулан hайжаруулха арга олгохо байна гэжэ Аргентинын Коммунис партиин Генеральна секретарь Атос Фава хэлэбэ.

МОНТЕВИДЕО. Советскэ Союзтай харилсаа холбоо тогтоолго Уругвайда шухала удха шанартай байна. Энэ хадаа манай гадаадын политикын гол зүйл болоно гэжэ Уругвайн парламентын сенадай гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссиин гэшүүн Франсиско Родригес Камуссо мэдүүлээ.

ПАРИЖ. Советскэ Союзтай гүрэнүүд хоорондын ба али алиндань ашатай туhатай экономическа харилсаа холбоогоо хүгжөөлгэхэгүй зорилготойгоор баруунай оронуудай хашажа харшалжа байhан ушарые Номгон далайн урда хубиин гүрэнүүд эрид буруушаана.

ДЕЛИ. Индиин премьер-министр Раджив Ганди республикын парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ, «Дэлидэхи зургаанай» хүтэлбэрилэгшэдэй хоёрдохи уулзалгын дүнгүүд тухай депутадуудта мэдээсэбэ.

(ТАСС).

Салиш угсаатанай индеецүүдтэ

БРИТАНИИН Колумби бол-бол Канадын үзэсхэлэн hайхан хизаар юм. Саhан дуул-гата оройнууд, заха хизааргүй ой тайга, олон тоото гол мүрэнүүд болон нуурнууд тэрэниие дабтагдашагүй hайхан түхэл шэнжэтэй болгодог. Хабсагайлиг хада уулануудынь Арктикын хүсэтэй шанга hалхинhаа хал-халжа, эндэ өөрсэ янзын уларил тогтоодог.

Замдаа хоёр часhаа үлүүтэй ябаад, индеецүүдэй ажаhуу-даг Маунт-Кри гэжэ газарта хүрэжэ ерэбэбди. Эндэ хэдэн арбаад модон урса гэрнүүд харагдана, ажаhуудаг хүнүүдэйнь байра байдал үгытэй ядуугаар үзэгдэнэ.

Салиш угсаатанай 800 шахуу индеецүүдэй ажаhуудаг Маунт-Кридэ бидэнэй гидээр томилогдоhон Джордж Эбботт бидэ-ниие угтаба. 36 наhатай Джорджын гэр бүлэнь дан ехэшье бэшэ — оройдоо 4 үхибүүтэй. hамганиинь нютагай hургуу-лида дүүрэн бэшэ хүдэлмэриин үдэр хүдэлдэг. Тэрэ өөрөө саг үргэлжын ажалгүй, гэбэшье нютагай эм домто ургамал-нуудые hайса мэдэдэг дээрэhээ хүнүүдые аргалжа туhалдаг. Энэ нютагта мэргэжэлтэй врач үгы юм ха.

Гансал Джордж хүдэлмэригүй бэшэ ааб даа. Индеецүүдэй түригдэн намнуулагдаhан эдэ нютагуудта хүн зонойнь 80—90 процентнь хүдэлмэригүй.

— Мүнөө үедэ хүдэлмэриин талаар хэрэг байдал hайжарна гээшэ гү? — гэжэ би тэрээнhээ асуубаб.

— Муушаг даа. Эндэhээ 6 километртэ оршодог Пембер-тондо хэдэн хүн хүдэлдэг гээшэ аабза. Манай нютагта хүдэлмэригүйшүүл 30-аад процент болодог. Энэмнай ехэшье бэшэл даа. Мүнөө дээрээ барилга бидэниие абарна.

Аяншалагшадай аян замууд Маунт-Кридэ хүрэдэггүй. За-гаhа бариха гээшэ тосхоной хүн зоной гол ажалынь болоно. Лиллуат Нуурта элбэгээр үдэhэн загаhан эдеэ хоолой гол зүйл болодог юм. Зарим хүнүүд тахяа, хони үдхэдэг болоо.

1973 ондо нээгдэhэн дунда hургуули эндэхи хүн зоной омогорхолынь юм. Мүнөө тэндэ 185 hурагша hурана. Кана-дын юрын hургуулинуудта орходоо кабинедүүдэйнь хэрэг-сэл, түхеэрэлгэнүүд, hуралсалай пособинууд, библиотекэ-нүүд hураггүй үгытэй. Индеецүүдэй хэрэгүүдэй, мүн хойто нютагуудай хүгжэлтын талаар министерство эндэхи үхи-бүүдые хэрэгсээдэггүй, анхардаггүй юм ха.

Харин хэды ехэ бэрхэшээлнүүдэй бии байбашье, эндэхи хүн зоной дунда hургуули нээжэ шадаhаниинь тон ехэ түй-лалта болоно. Үхибүүдые англи ба түрэл хэлэндэнь, юумэ дархалжа hургадаг, үндэhэн соёл болбосоролтой танилсуулна.

Европын колонизаторнуудай үедэ, hүүлдэ Канадын пра-вительствын хүсөөр буляажа абаhан газарые бусаалгаха, экономическа, политическэ болон социальна талаар тэгшэ бэшэ байдал зайсуулан усадхаха, хүниие дарлаха мүл-жэхэ ябадалда эсэс табиха гээшэ Канадын индеецүүдэй гол эрилтэнүүд мүн.

Джеймс-бей райондо ажаhуудаг кри угсаатанай индеецүү-дэй байдал бүришье муу. Тэндэ гидрокомплексын хоёрдохи ээлжээнэй баригдахада, агнуури хэхэ газар үгы болохо, загаhа барилгада ехэ бэрхэшээл тохёолдуулха, металлурги-ческа ба целлюлозо-саарhанай үйлэдбэриин үлөөдэhэн уhа улам ехээр бузарладаг болохо байна. Эндэхи загаhад мүн-гэнэй уhаар хордогдонхой. Иимэ холисотой уhаар шанаг-даhан эдеэ бариhан олохон үхибүүд больницада орожо, удаан аргалуулжа гараа ха. Шажанай байгуулгануудай бүхэдэлхэйн соведэй hанамжын ёhоор, Любикон нуурай оршондо Альберта провинцида ажаhуудаг индеецүүд баhал хосорон hалаха түйлдаа хүрэнхэй.

Ууган хүн зон иимэ колониальна шэхуу байдалтай эбсэ-нэгүй, хуулита эрхэнүүдээ мэдэрүүлхые Канадын зонхи-логшодто эрилтэ табина.

…Маунт-Кридэхи hургуулидаа бусаябди даа. Мастер-скойдо ороходомнай, басагад индеецүүдэй үмдэдэг хубсаhа оёжо, корзина хэжэ, нүгөө мастерской соонь хүбүүд дар-халжа байба.

— Үхибүүд эрдэм ном шудалха ехэл дуратай гээшэ,— гэжэ hургуулиин завуч Джонн Робертсон хэлэнэ. — Теэд тэдэнэрэй ерээдүйнь ямар байхаб гээд hанаа зобоодог. Жэшээнь, мүнөө жэл hургуули дүүргэхэ хүбүүн Британиин Колумби провинциин университедтэ орожо hураад, багша болоод, түрэл hургуулидаа бусаха hанаатай. Мүнгэнэй та-лаар асуудалай ямар нэгэн аргаар шиидхэгдэбэшье hаань, тэрэ орожо шадаха гү, али үгы гү? Юуб гэбэл, тэдэнэр бусад абитуриентнүүдтэй адли бэлэдхэлтэй бэшэ. Тэд ондоо эрхэ байдалда ажаhууна бшуубди.

Артем МЕЛИКЯН,
ТАСС-ай корр.

ХАНИ БАРИСААНАЙ ЗАНШАЛНУУД ҮРГЭЛЖЭЛНЭ

Индиин республикын бэээ даанхай байдалтай болоһоной 39 жэлэй ойдо, СССР болон Индиин хоорондохи эб найрамдал, хани барисаан тушаа Договорой 25 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан республикымнай ниислэл хотодо болоо. Энэ суглаанда Совет-индиин хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай республиканска отделениин гэшүүд, Улаан-Үдын олониитын түлөөлэгшэд, залуушуул хабаадаһан байна.

Хоёр ороной арадуудай хоорондохи халуун хани барисаан, үргэн хани харилсаан тухай Совет-индиин хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай республиканска правлениин түрүүлэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент М. В. Мохосоев элидхэл хэбэ.

СССР болон Индиин хоорондохи эб найрамдал, хани барисаан тушаа Договорой баталагдаһаар 25 жэл үнгэрбэ. Совет-индиин хани барисаанай эшэ үндэһэн үнинэй түүхэтэй юм. Тэрэнэй эхиндэ индиин арадай агууехэ хүбүүд Махатма Ганди, Рабиндранат Тагор, Джаваахарлал Неру байһан юм. Индиин алдарта басаган Индира Ганди совет-индиин хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ хэмжэшэгүй ехэ хубитаяа оруулаа. Индиин правительствые толгойлжо байһан Раджив Ганди үнгэрэгшэ жэлдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевтой уулзахадаа, 2000 он хүрэтэрхи үедэ эрхилхэ худалдаа наймаанай, экономическа болон эрдэм-техникын харилсаанууд тушаа документнүүдтэ гар табиһан, тиин хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбоон улам үргэдхэгдэһэншье, бэхижэһэншье байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Инди — бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай эдэбхитэй гэшүүдэй нэгэн, эб найрамдалта гадаадын политикаараа дэлхэйн арадуудай нэрэ хүндэдэ хүртэнхэй.

Манай ороной арадууд Индиин республикын гадаадын политикые хүндэлдэг, мүн Индиин арадай экономическа, эрдэмэй, соёлой, техникын талаар үндэр туйлалтануудта үнэн зүрхэнһөө баясадаг юм. Индидэ Советскэ Союзай туһаламжаар мүнөө үедэ 80 промышленна объектнүүд бодхоогдожо байна. Жэшээнь, «Виндьячал» гэжэ томо теплоцентраль баригдана, мүн Индиин океанай оёорһоо нефть абаха шэглэлтэй бэдэрэлгын хүдэлмэринүүд үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдажа байнхай.

Инди хадаа дэлхэйн экономическа хүгжэнги гүрэнүүдэй түрүүшын арбанай тоодо ородог. Ороной экономикын бүридэлдэ гүрэнэй секторэй хубита улам үргэдэжэ, бэхижэжэ байнхай. Жэшээнь, орон дотор хайлуулагдаһан буладай гурбанай нэгэ хубиие гүрэнэй предприятинуудта үйлэдбэрилнэ. Энээнһээ гадна, республикын түмэр зам, портнууд, аэровокзалнууд гэхэ мэтэ гүрэнэй секторто ородог.

Советскэ Союзай болон Индиин арадуудай хоорондохи харилсаануудай улам хүгжэжэ байгаа хэрэгтэ Буряадай олониитын бага бэшээр нүлөөлдэгые М. В. Мохосоев онсо тэмдэглээ. Совет-индиин хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай республиканска отделениин гэшүүдэй зэргэдэ республикымнай томо предприятинуудай, ажахынуудай олон коллективүүд тоологдодог. Жэлэй туршада 2 дахин совет-индиин хани барисаанай һаранууд үнгэргэгдэнэ. Хани барисаанай үдэшэнүүд, митингнүүд, выставкэнүүд, лекцинүүд үнгэрдэг заншалтай. Мүн республикын кинотеатр болон соёлой байшангуудта индиин кинофильмнүүдэй харалга эмхидхэгдэдэг гээшэ. Республикымнай уран зураашадай 137 бүтээлнүүдһээ бүридэһэн выставкые Буряадай элитэ уран зураашан Д. Н. Дугаровай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар Индидэ эмхидхэгдэһэн байна. Хоёр оронуудай хоорондохи харилсаа холбооё бэхижүүлгэдэ Буряадай эрдэмтэдэй бага бэшэ габьяатай байһаниие элидхэлшэ тэмдэглээ.

Республикымнай анда болоһон Манипур болон Трипур штадуудай олониитын түлөөлэгшэд бидэндэ айлшалһан, мүн Буряадаймнайшье түлөөлэгшэд Инди ошоһон байха. Республикаһаамнай хоёр бүлэг аяншалагшад, тэдэнэй тоодо Совет-индиин хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай республиканска отделениин хэдэн гэшүүдшье Инди ошоһон юм. Мүнөө үеын Индиин ажабайдал тухай, соёлой, эрдэмэй, ажахын туйлалтанууд тухайнь Энэдхэг аяншалагшад ажалша коллективүүдтэ үнгэргэгдэһэн уулзалгануудай үедэ хөөрэдэгшье, республикын хэблэлдэ иимэ материалнууд толилогдодогшье байна.

Совет болон Индиин арадуудай хоорондохи хани барисаан олон бэрхэшээлнүүдые дабан гаража, улам хатуужаһан түүхэтэй. Энэ һайхан хэрэгые улам бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ харюусалгатай зорилго бидэнэй урда табигдана гэжэ М. В. Мохосоев элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлээ һэн. Буряадай республиканска отделениин гэшүүдэй, республикын олониитын хүсэлэл оролдолгоор хани барисаанай заншалнууд үргэлжэлүүлэгдэхэ, хүгжөөгдэхэ юм.

Удаань баярай суглаанда хабаадагшадай анхаралда индиин уран һайханай фильм дурадхагдаһан байна.

Т. САМБЯЛОВА.

Киргизидэ бүхыдөө хоёр мянгаад нуурнууд тоологдодог. Тэдэнэй нэгэн — Иссык-Куль — национальна ёһотой омогорхол мүн.

Далайн нюруунһаа 1609 метр үндэртэ оршодог энэ нуур бүхы талаһаа Тянь-Шаниин шэлэнүүдээр хүрээлээтэй. Эдэ шулуун хаалтануудынь хойто зүгэй хүйтэн һалхинһаа, Дунда Азиин сүл губиин халуунһаа нуурые аршалдаг. Иимэ зохид газарта оршодог хадань Иссык-Кулиие бүхэсоюзна удха шанартай элүүржүүлгын газар болгоһон байна. Элдэб янзын ногоон ургамалнууд, хадын-далайн агаар, элһэтэй зохид пляж, дулаан уһан, эмнэлгын шабар эндэ бии.

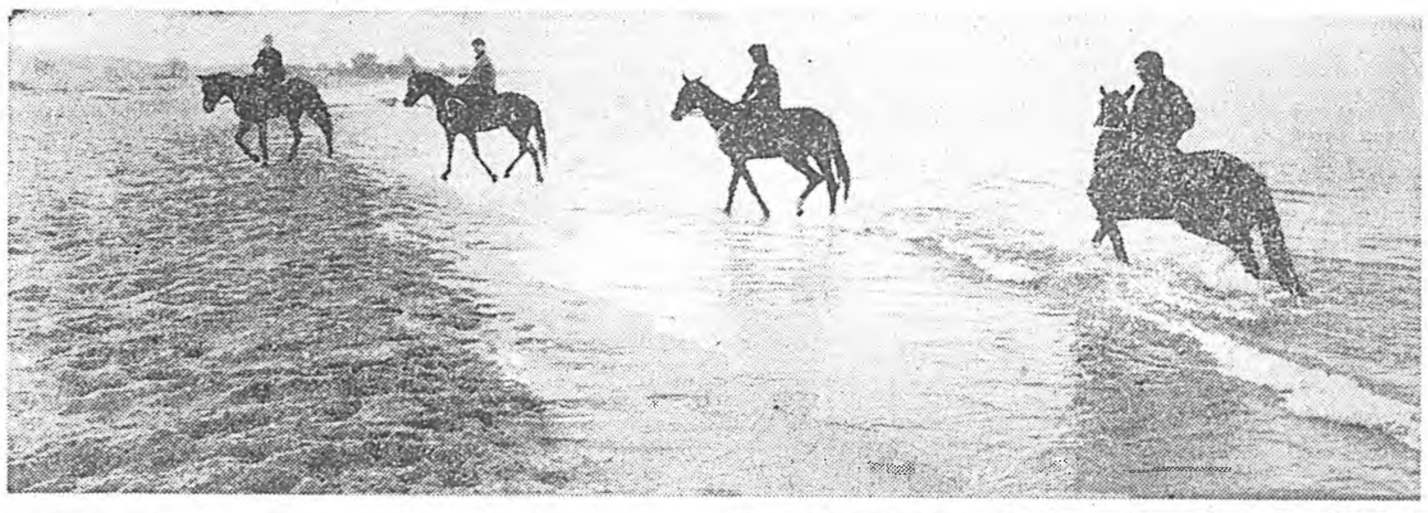

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: моридые эртэ үглөөгүүр ундалуулна.

ТАСС-ай фотохронико.

КАСПАРОВАЙ ҮШӨӨ НЭГЭ ИЛАЛТА

Гарри Каспаров Анатолий Карпов хоёрой хоорондо шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй харюугаа абалгын нааданай наймадахи партида бэрсын гамбит шэлэгдэбэ. Уласхоорондын гроссмейстер Юрий Авербах энэ партиие иигэжэ тайлбарилна:

— Каспаров болон Карповай хоорондо болохо байһан нааданай зарим партинууд орёо шанга, эдэбхитэй хурса тэмсэлээрээ шалгаржа, сугларагшадые һонирхуулна, тэдэнэй анхарал татана.

Ородой партида амжалта туйлажа шадахагүйдөө Каспаров түрүүшынгээ ябадалда хүбүүгээ хюлгын д4 нюдэндэ түлхибэ. Тиихэдэнь Карпов орёо хурса Нимцовичой хамгаалалтаһаа арсажа, аалин нам бэрсын гамбит шэлэһэн байгаа.

Каспаров — Карповтал адлирхуугаар, Карпов Каспаровтал адлирхуугаар наадана. Партиин эхинэй эдэ бүхы ябадалнууд урда тээхи уулзалгада хэгдээ һэн. Тиихэдэ экс-чемпион сагаанаар, чемпион хараар наадаһан байгаа. Урдахи мүрысөөнэй 20-дохи, 22-дохи партинуудта Каспаров иимээр наадаа һэн.

Арбан нэгэдэхи ябадалай һүүлээр хюлгэ дээрэхи байдалда хараар наадагшын байдал тиимэшье хүшэр хүндэ бэшэ байна гэжэ теори тоолодог. Гэбэшье Каспаров ондоо бодолтой байба. Ушар иимэһээ дэлхэйн чемпион хюлгын тэг дундуур пинингүүдые нээжэ, тэмсэлые улам орёо шанга болгоо. Тиигэжэ сагаанаар наадаһан Каспаров саашадаа бүри эршэмтэйгээр добтолхо хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлнэ. Тиигэжэ нүгөөдынгөө ноёндо бүхы хүсөөрөө добтолуые һэдэнэ. 15-дахи ябадалдаа хараар наадагша нүгөөдынгөө бодые абахадаа болохо байгаа. Зүгөөр сагаантанай добтолго яаха аргагүй аюултай болохо хэбэртэй. Тиимэһээ хараар наадагшань түрүүлэн хүбүүень абаад лэ юун болохо ааб гэжэ хүлеэгээд байхые хүсэбэ бшуу. Үлүү хүбүүн гү, али эдэбхи үүсхэл дээрэ гү? — гэһэн хөөрэлдөөнүүд һүүлэй үедэ ехэ ехэ шатарай мүрысөөнүүдтэ ходо ходо соностодог болонхой.

Саашадаа тэмсэл улам шангадана. Энэ үедэ халтал буруу ябадал хэбэл, алинииньшье шүүгдэжэ болохо һэн. Сагаанаар наадагшын зарим тэды булюу байдалтай болоод байгаашье һаань, Карпов амжалтатайгаар хамгаалалта хэхые шиидэбэ. Эндэ Каспаров нүгөөдынгөө тэргые абахаяа арсажа, Карповай сагай бага болоһые һамбаашалан, аюултай шиидхэбэри шэлэһэн байна. Энэ үедэ хараар наадагшадань хэдэхэн минута саг үлэһэн байгаа. Айхабтар шанга цейтнодто Карпов 29-дэхи ябадалдаа ноёороо ябажа, бүришье орёо байдалда оробо. 31-дэхи ябадалда хараар наадагшын часай тугханай унахада, мүрысөөнэй ахамад судья — уласхоорондын арбитр Лотар Шмид Карповые шүүгдэһэн дээрэ тоолобо.

Сэхыень хэлэхэдэ, эгээл энэ үедэ хюлгэ дээрэхи байдал ямар байгааб? Хэрбээ сагайнь дуталдангүй, бүхы хаба шадалаараа наадаад байгаа һаань, сагаантан үлүү хүбүүтэй болохо һэн. Гэбэшье хараар наадагшань тэнсэхэ аргатай байгаа гэжэ һанагдана. Теэд...

(ТАСС).

СПОРТ

ЭДИРШҮҮЛ МҮРЫСЭБЭ

Дээдэ Саянтын оршондо түбхинэһэн спортын болон ажалай лагериин талмай дээрэ хотын хүүгэдэй дунда тусхай слёт үнгэргэгдэбэ. Тус слёдто Улаан-Үдэ хотын гурбан районой хүүгэдэй дунда үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ шалгаржа гараһан командань хабаадаа. Тиин Железнодорожно, Советскэ, Октябрьска районуудһаа 220 эдир спортсмен сугларжа, түрүү һуури эзэлхын түлөө хэдэн үдэрэй туршада мүрысэһэн байна. Эдэнэр волейбол, баскетбол, футбол, столой теннисээр хоорондоо мүрысөө юм.

Түрүүшын үдэр аха наһанай басагад баскетболоор мүрысэбэ. Эндэ мяха-консервын комбинадай хүүгэдэй секторэй эбтэй зэтэй командын гэшүүд Железнодорожно районой «Юность» командые аяар 21:8 гэһэн тоотойгоор шүүжэ гараа. Хүбүүд сооһоо Железнодорожно районой «50 лет Октября» клубай команда Октябрьска районой «Искатель-45» клубайхидые илажа шадаа. Мүн бага наһатайшуулай дундаһаа «50 лет Октября» командынхид «Прометей» клубай гэшүүдые 12:11 гэһэн тоотойгоор шүүһэн байба.

Футболой команданууд сооһоо «50 лет Октября» команда Октябрьска районой командые 3:1 гэһэн тоотойгоор илаа. Мүн эдэнэр Советскэ районой «Орлёнок» командые шүүхэдээ, түрүү һуури эзэлээ.

Баскетболоор үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ Советскэ районой «Орлёнок» клубай басагадай, «50 лет Октября» клубай хүбүүдэй командანууд түрүү һууринуудые эзэлбэ. Волейболоор үнгэргэгдэһэн наадандa Железнодорожно районой «Юность», «Буревестник» клубуудай басагад, хүбүүдэй команданууд эрхимлэжэ гараа.

Хэдэн үдэрэй туршада үргэлжэлһэн мүрысөөнэй дүн гаргахада, Железнодорожно районой команда түрүү һуури эзэлжэ, эмхидхэлэй комитедэй шанда хүртэһэн, Советскэ, Октябрьска районууд удаадахи һууринуудые эзэлээ.

Клубууд сооһоо Советскэ районой «Орлёнок», Железнодорожно районой «Юность», «50 лет Октября» клубуудай команданууд түрүүшын гурбан һуурида гаража, ВЛКСМ-эй горкомой Хүндэлэлэй грамотанууд болон шангуудта хүртөө.

Н. ИВАНОВ,
мүрысөөнэй ахамад судья.

КНР-тэй ХУДАЛДАА НАЙМААН ҮРГЭДЭНЭ

— Совет нүхэд манай эрхим һайн эд бараа, харин бидэ тэдэнэйхиие шэлэжэ абаабди. Тиигэжэ ерэхэ жэлэй, 1987 оной хилэ шадарай худалдаа наймаанай үндэһэ һуури табигдаа, — гэжэ Дотор Монголой автономито районой КНР-эй хилэ шадарай — худалдаа наймаанай компаниин генеральна директорэй орлогшо Сы Цин хэлэнэ.

Эрхүү хотодо тэрээнтэй хөөрэлдөө һэмди. Гадаадын худалдаа наймаанай бүхэсоюзна «Дальинторг» нэгэдэлэй түлөөлэгшэдтэй хитад мэргэжэлтэд худалдаа наймаа хэхэ талаар хөөрэлдөөнүүдые тэндэ һаяхан хээ юм. Тус нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо Борис Шуцкий иигэжэ хөөрэнэ:

— 1982 ондо СССР-эй болон КНР-эй правительствануудай хоорондо баталагдаһан хэлсээнэй үндэһөөр хилэ шадарай худалдаа наймаан һэргээгдэһэн байна. «Дальинторг» нэгэдэл Хабаровска ба Примориин хизаарнуудые, Амарай ба Шэтын областьнуудые түлөөлдэг юм. Мүнөө жэлдэ Эрхүүгэй область ба Яхадай АССР хилэ шадарай худалдаа наймаанда хабаададаг болохо. Хитадай талаһаа Дотор Монголой автономито район, Хитадай бусад районууд бидэнэртэй худалдаа наймаа хэдэг байна. Энэмнай хилэ шадарай худалдаа наймаанай хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байһан тухай гэршэлнэ.

Хитад тала бидэнэртэ хүдөө ажахын продукци (тэрэ тоодо мяха, соя болон бобово ургамалнуудые), будаануудые, оёмол, нэхэмэл зүйлнүүдые, амһарта ба бусад хэдэ хэдэн эд бараа манда эльгээдэг. Харин бидэ барилгын материалнуудые (цемент, шэл, сорго хоолойнууд), удаан хэрэглэгдэдэг эд бараа гэжэ тоологдодог мотоциклнуудые, холодильнигуудые, гэрэй элдэб янзын электрическэ приборнуудые худалданабди. Эд бараанай сорт янзанууд үргэдхэгдэнэ, шанарынь жэлһээ жэлдэ улам һайжарна. Энэмнай совет, мүн хитадай продукцида адли хабаатай.

Хилэ шадарай худалдаа наймаанай али али талада ашатай туһатай байһаниинь арсашагүй. Хүн зоной ехээр хэрэглэдэг эд бараа бидэ шэлэжэ абадагбди. КНР-һээ манай партнернууд хитад эд бараанай ассортиментые совет эд бараагаар элбэгжүүлхэ зорилго баһал урдаа табидаг гээшэ.

— Үнэхөөрөөшье, хилэ шадарай худалдаа наймаан хоёр ороной хүн зондо туһатай юм, — гээд Сы Цин хөөрэлдөөндэ оролсоно, — Саашадаашье тэрэ амжалтатайгаар, түргэнөөр хүгжөөгдэхэ бээз гэжэ найданаб. Экономическа талаараа ашаг үрэтэй байхаһаа гадна, иимэ харилсаа холбоон манай арадуудай хани барисаае бэхижүүлнэ, нэгэ нэгэнээ һайнаар ойлгожо абахадамнай туһална бшуу.

Хитад айлшадай Эрхүү хотодо байха үеэр КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Алас-Дурна хизаараар ябаһан байна. Владивостогто үгэ хэлэхэдээ, совет-хитад харилсаануудта тэрэ ехэ анхаралаа хандуулһан, тобшолон хэлэбэл, экономикын талаар харилсаануудта амжалта туйлагдаа гээд тэмдэглэһэн, хүршэнэрэй хоорондохи эбэй харилсаанууд хүгжөөгдэхэ бээз гэжэ найдажа байһанаа элирхэйлһэн байгаа.

Хани ёһоной харилсаа холбооё саашадань хүгжөөхэ эрмэлзэл Совет-хитад хани барисаанай бүлгэмэй Эрхүүгэй отделениин гэшүүдтэй хитад делегациин уулзаха үедэ элирэн тодороо. Хани барисаанай байшан соо аяга сай уужа байгаад, тэдэнэр эбтэй хүршэнэрэй хоорондохи алдарта ёһо заншалнуудые һанаандаа оруулаа.

Тиихэдэ Хитадай залуушуулай эмхиин толгойлогшо байһан Ху Яобантай 50-яад онуудта Эрхүүгэй комсомолой хүтэлбэрилэгшэ байхадаа гурба дахин уулзаһан тухайгаа Милентий Арбатский хөөрэбэ. Харин мүнөө тэрэ Хитадай Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь болонхой. Тэдэ жэлнүүдтэ Эрхүүгэй областиин болон Ляониин провинциин залуушуул ехэ эбтэй зэтэйгээр харилсадаг байһан.

— Манай оронуудай залуушуулай хоорондохи холбооё бэхижүүлхэ гээшэ тон шухала бшуу, — гэжэ М. Арбатский онсолон тэмдэглэбэ. — Залуушуул лэ манай хэрэгүүдые ерээдүйдэ үргэлжэлүүлхэ ха юм...

— Манай арадуудай хани барисаан холын түүхэтэй, һайхан ёһо заншалтай юм, — гээд Дотор Монголой автономито районой Хитад-совет хани барисаанай бүлгэмэй отделениин генеральна секретариин туһалагша Хуань Щици тэмдэглэбэ. — Бидэ тэдэниие үргэлжэлүүлхэ һанаатайбди. Байгша оной июль һарада Шэтэһээ совет делегаци манай районоор ябаа һэн. Август һарада манай бүлгэмэй делегаци Шэтын область ошохо ёһотой. Эрхүүдэ бидэ түрүүшынхеэ ерээбди. Бидэниие халуунаар угтан абаа. Энэ удаа бидэ танилсабабди. Хэрэгнай һайнаар эхилээ гэжэ һананаб. «Һайн эхин гээшэ амжалтын хахад хубинь» гэһэн оньһон үгэ ородуудта бии бшуу.

Александр БАТАЛИН,
АПН-эй корр.

Эрхүү.

БАРИЛДААН: ЭРИД ХУБИЛАЛТА ХЭХЭ

Хэр угһаа хойшо Түнхэн нютаг гаһар хүсэтэй барилдаашадаараа алдаршанхай юм. Эндэ нэгэшье һайндэр барилдаашадай хаба шадалаа туршадаг, шамбай солбоноо үзэлсэдэг мүрысөөнгүйгөөр үнгэрдэггүй. Нютагһаа холо саагуур суурхаһан барилдаашад Сосор Ивахиновай, Шоймпол Халзаруевай, Содном Таряшиновай нэрэ обогуудые мэдэхэгүй хүнүүд хомор байха. Хойшодоо республикын сурхарбаанууд дээрэ Будажаб Арабжаевай, Будажаб Цыденовэй нэрэнүүд ходо ходо соностодог болоо һэн. Ушарынь гэхэдэ, тэдэнэр олон жэлдэ сурхарбаануудта хабаадахадаа, Буряад оронойнгоо ондоо нютагуудай барилдааша хүбүүдэй арга дүрэдэнь абтаагүй байгаа бшуу.

Тиихэ үедэ барилдаашад мүртэй һорилго бэлэдхэл хэдэггүй һааб даа.

...25 жэлэй урда тээ, шэнэ жэлэй үдэшэ, Галбай нютагта барилдаашадай түрүүшын һорилго бэлэдхэл эхилээ һэн. Мэдээжэ барилдаашан Сосор Ивахиновай хүбүүн Нима нютагайнгаа хүбүүдые суглуулжа, хэшээл үнгэргөө бэлэй. Тэрэ Буряадай хүдөө ажахын институт дүүргээд, түрэл нютагтаа хүдэлхөөр ерээд байгаа. Би энэ түрүүшынь хэшээлдэ хабаадаха, хүндэдэ хүртөө һэм. Секцидэ хабаадагшадай хэнэйнь бии, үгы байһые тэмдэглэһэнэйнгээ һүүлээр тэрэ дүхэригоор гүйлдэхыемнай дурадхаа һэн. Барилдажа эхилхынгээ урда тээ нэн түрүүн бэеэ халааха хэрэгтэй гэжэ тэрэ маанадта ойлгуулба.

Хэды шэмэрүүн хүйтэн байгаашье һаань, зал руу орожо шадаагүй хэдэн арбаад хүбүүд газаа удаан саг соо зогсожо, һонирхон хараа һэн. Ушарынь юуб гэхэдэ, энээнэй урда тээ бидэ хуушан гэрые заһабарилан түхеэржэ, барилдаанай зал болгоһон байгаабди. Тусхай дэбисхэргүй байгаашье һаань, Нима Сосоровичой хюрөөгэй хибэдэһэ болон һолоомо дэбдижэ, брезентээр хушаһан юм.

Тиигэжэ залуу мэргэжэлтэ өөрынгөө һэшхэлээр, дура хүсэлэнгөөрөө хүдөө нютагта барилдаанай түрүүшын секциие эмхидхээ һэн. Секци эмхидхэһэн тухайнь дуулахадаа, Түнхэнэй дунда һургуулиин багша А. Ф. Шодоров һурагшадайнгаа дунда классическа барилдаагаар һорилго хэжэ захалба. Үбэлэй дүүрэжэ байха үедэ директорнүүдэй зүблөөнэй үнгэргэгдэхэдэнь, Түнхэнэй һургуулиин спортзал соо нүхэд ёһоной мүрысөөн эмхидхэгдээ бэлэй. Эндэ болоһон шанга тэмсэлдэ бидэ хибэсэй зээдые арай шамай илажа гараа һэмди.

Энээнэй һүүлээр Хэрэнэй интернат һургуулида, эндэхи дунда һургуулида секцинүүд эмхидхэгдэжэ, нэгэдэхи разрядтай барилдаашад С. Соктоев, К. Дамбаев тэдэниие хүтэлбэрилһэн байгаа.

Богонихон сагай үнгэрхэдэ, Н. С. Ивахиновые Таһархайн отделениин зоотехнигээр табиба. Зүгөөр хэды холо хүдэлдэг болоошье һаа, тэрэ үдэшэ бүри ерэжэ, һуралсал һорилгоёо нэгэтэшье таһалдуулдаггүй һэн. Һорилго бэлэдхэлэй үедэ бидэ тэрэнэй үгэ бүхэниие алдангүй хадуужа абахые, харуулһан арга дүрыень олон дахин дабтажа, зүбөөр хэрэглэхые оролдодог һэмди.

Уданшьегүй классическа барилдаагаар эдиршүүлэй дунда республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй үнгэргэгдэхэдэнь, бидэ хүдөөгэй команданууд сооһоо эгээл һайнаар барилдажа, табан хүмнай шангай һууринуудта гараа.

Хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, Нима Сосоровичой Толтойн дунда һургуулида багшалхаяа ошоходонь, С. Р. Ардуев Галбайда тренер болоо һэн. Энэ үедэ тэдэнэр өөһэдөө ехэ спорттой хахасаагүй ябаа. Эгээл тиимэһээ али бүхы мүрысөөнүүдтэ хабаадахаяа ошоходонь, һорилго бэлэдхэл хэхэдэнь, бидэ өөһэдөө һуралсалаа үнгэргэдэг һэмди. Магад, ушар иимэһээ мүнөө үедэ Галбай нютагай 12 хүбүүд тренернүүдээр хүдэлжэшье байхадаа болохо.

Далаад онуудта, республика доторнай дүрэ буляалдалгын барилдаанай үргэнөөр хүгжөөгдэжэ эхилээд байха үедэ, Түнхэнэй барилдаашад урагшаа гараа һэн. З. Аримеанов, С. Арданов, аха дүүнэр Баяр болон Сергей Ускеевүүд, К. Томиргонов эрхим бэрхэ барилдаашад байһан юм.

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоной хоёр дахин чемпион болоһон Н. Сымбелов эдиршүүлэй дундаһаа онсо шалгараһан байгаа.

— Энэ хадаа манай районой соёлой болон спортын ажабайдалда эрид хубилалтын үе саг болоо һэн, — гэжэ спортын ветеран, дүрэ буляалдалгын ба буряад барилдаагаар республикынгаа оло дахин чемпион, Галбайн отделениие эрхилэгшэ В. Д. Митриков хөөрэнэ. — Тиихэдэ үтэлһэншье, залуушье хүнүүд олоороо һорилго бэлэдхэл харахаяа ерэдэг һэн. Республикын ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадаха хүнүүдые тон наринаар шэлэжэ абадаг бэлэй. Нима Ивахинов классическа болон дүрэ буляалдалгын барилдаагаар манай районһоо түрүүлэн СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргэһэн юм. Тиихэдэ энэмнай гайхамшагта үрэ дүн байгаа. Манай районһоо барилдаагаар хори гаран спортын мастер бэлдэгдээ. Зүгөөр юундэшьеб һүүлэй үедэ район дотор барилдаае хүгжөөлгэдэ анхарал һулаар хандуулагдажа, энээнэй хангалтагүй үрэ дүн элеэр харагдажа эхилэнхэй. Сэхыень хэлэхэдэ, зарим тренернүүд бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсэеэ, мэргэжэл шадабаряа элсүүлнэгүй.

Үнэхөөрөөшье, барилдаанай ветеранай хэлээшэ тон зүб. Һүүлэй үедэ Түнхэн нютагһаа республикын суглуулагдамал командыч бүридэлдэ орохо хүнүүд үсөөрэнхэй. Залуушуулай дундаһаа СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бронзо медаляар шагнагдаһан спортын мастер Д. Халтановһаа ондоо хүнүүд мүртэй үрэ дүнгүүдые туйланагүй. Хүдөө нютагуудта хэшээлнүүдые үнгэргэхэ, һорилго хэхэ эрхэ байдалайнь һайжаржа, арга нөөсэнүүдэйнь муу бэшэ байгаашье һаань, юундэ иимэ байдал тохёолдохо болооб? Энээнэй ушар шалтагааниие элирүүлжэ, усадхан зайсуулха хэрэгтэй.

Аршаанай филиалай тренер Н. Сымбеловэй хүдэлмэриин дүй дүршэл анхармаар байна. Хоёр жэл соо тэрэ гимнастическа снарядуудаар түхеэрэгдэһэн барилдаанай һайн зал барял. Тиигэжэ Галбайда ехэ хубилалта боложо үргэлжэлһөөр.

Һаяхан республикын барилдаанай федерациин заседани дээрэ Түнхэнэй районой тренернүүд тоосоходоо, яһала һайн сэгнэлтэ абаба. Гэбэшье мүнөө хаа хаанагүй эрид хубилалтын боложо байһан үедэ бидэшье, тренернүүд, хүдэлмэреэ шэнэдхэн хубилгажа, бүри һайн үрэ дүнгүүдые туйлахые оролдохо ёһотойбди.

В. СЫДЕЕВ,
Буряадай АССР-эй барилдаанай федерациин харюусалгата секретарь.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«45-һаа 6-ень таaxa» ба «36-һаа 5-ень таaxa» «Спортлотонуудай» 1986 оной августын 17-до үнгэргэгдэһэн 33-дахи тираж.

«45-һаа 6-ень таaxa»: 8 — велоспорт-трек, 10 — уһан дээрэ бүмбэгөөр наадалга, 16 — мори урилдаалгын спорт, 17 — конькигаар урилдаалгын спорт, 29 — стендовэ буудалга, 42 — теннис.

«36-һаа 5-ень таaxa»: 1 — баскетбол, 2 — биатлон, 17 — конькигаар урилдаалгын спорт, 18 — хүнгэн атлетикэ, 22 — уһа руу һүрэлгэ.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой совет телевиденеэр хэһэн Мэдүүлгэ. «Хүн бүхэнэй харюусалга» — В. Нилкинэй статья. «Звенонууд мүрысэнэ» — Ю. Загибаловай корреспонденци. «Түсэбһөө үлүү силос» — И. Громовой статья.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Хонин ажалаа — хурдадхалгын замаар». Республикын хонишодой зүблөөнһөө тоосоон.

Гурбадахи хуудаһанда. «Уласхоорондын мэдээсэл» — ТАСС-ай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Арадай баатаршалгада хүшөө» — ТАСС-ай материал. Спортын һонин. «Городской клуб хүдэлхэ гү?» — А. Петрунинай статья. Мэдээсэлэй таһаг.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Время. 9.45 — «Аяншалагшадай клуб». 10,45 — «Братья Карамазовы» — уран һайханай фильм, 2-дохи сери. 11.55 — Шэнэ һонин (12.00 хүрэтэр). 15.30 — Шэнэ һонин. 15.50 — Баримтата фильм. 16.30 — Вьетнамай социалис республикын артистнуудай концерт. 16.50 — «Что там, за поворотом» — уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 17.55 — «Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ». **Улаан-Үдэ.** 18.25 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа. **Москва.** 18.45 — «Манай саад». 19.15 — Спортын уһанай зүйлнүүдээр дэлхэйн чемпионат. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20,00 — «Эб найрамдал ба залуушуул». 20.35 — «Алкоголь и женщина» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 20.45 — «Братья Карамазовы» — уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 22.00 — Время. 22.35 — «Хүн тухай анхарал оролдолго». 23.35 — «Совет спорт» — тележурнал. 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24,00 — «Директор театра» — фильм-концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — «Вторая первая дама» — уран һайханай фильм. 10.30 — Баримтата фильм. 10.50 — «Лошарик» — зүжэг. 11.35 — «Квартира соохи гэр». 12.15 — «Ургасын һайндэртэ». Концерт. 12.55 — «Завещание старого мастера» — 4 сеританэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 14.00 — Немец хэлэн. 14.30 — Баримтата фильм. 15.00 — Шэнэ һонин. 18.25 — Мультфильмнүүд. **Улаан-Үдэ.** 18.45 — Сэрэгэй-спортивна конкурс. Далайн эдир ябаган сэрэгшэдэй клубай гэшүүд хабаадаха. 19.25 — Ташкентын опереттын театрай артистнарай концерт. **Москва.** 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.20 — Спортын уһанай зүйлнүүдээр дэлхэйн чемпионат. 21.50 — Богонихон концерт. 22.00 — Время. 22.35 — «Чрезвычайные обстоятельства» — уран һайханай фильм.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр, үглөөдэр республикадамнай бүрхэжэ, сэлмэжэ байха, зарим нютагуудаар бороо орохо. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө 7—12, үдэртөө 20 — 25, хойто районуудта һүниндөө 2—7, үдэртөө, 16—21 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография [...]ственного комитета Бурятской [...] делам издательств, полиграфи[...] ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ле[...] Н-03595. Заказ № 192.